

Pardans og halling

Evaluering av Bygda dansar

Anne-Sofie Hjemdahl

TF-rapport nr. 622

2021

Tittel: Pardans og Halling
Undertittel: Evaluering av Bygda dansar
TF-rapport nr: 622
Forfatter: Anne-Sofie Hjemdahl
Dato: 07.05.2021
ISBN: 978-82-336-0433-2

ISSN: 2703-7894
Pris: (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Harriet M. Olsen, Sør-Troms Museum
Prosjekt: Bygda dansar
Prosjektnr.: 20201070
Prosjektleder: Anne-Sofie Hjemdahl
Oppdragsgiver(e): Norsk senter for folkemusikk og folkedans

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Anne-Sofie Hjemdahl er museolog (Ph.D.) og kulturhistoriker med mange års erfaring fra kulturarvsfeltet. Hjemdahl jobber med kulturpolitisk og kulturhistorisk forskning, evalueringer og utredninger. Hjemdahl er opptatt av kulturarvsfeltet og av kunnskapsproduksjon og hun jobber både med museer, kulturminnevern og immateriell kulturarv. Hjemdahl er kulturhistoriker og museolog med hovedfag i etnologi (cand. philol) og doktorgrad i museologi (PhD) fra Universitetet i Oslo. Metodisk er hun historisk og kvalitativt orientert.

Forord

Denne rapporten er en gjennomgang og evaluering av satsningen «Bygda dansar», et prosjekt i regi av Norsk senter for folkemusikk og Folkedans. Norsk senter for folkemusikk og folkedans har finansiert og bestilt evalueringen.

Arbeidet med prosjektet og rapporten har vært gjennomført av seniorforsker Anne-Sofie Hjemdahl.

Det er flere som fortjener en takk. Vi vil gjerne takke alle involverte som tok seg tid til å snakke med oss om sine erfaringer og synspunkter på Bygda dansar. Deres innsikt har vært til stor hjelp. Vi vil også få takke Norsk senter for folkemusikk og folkedans for oppdraget. Vi håper rapporten kommer til nytte i det videre arbeidet til senteret.

Bø, 07.05.2021

Anne-Sofie Hjemdahl
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	7
1. Innledning	9
1.1 Bygda dansar og Norsk senter for folkemusikk og folkedans.....	10
1.2 Mandat og problemstilling	11
Sentrale begrep i prosjektet	13
1.3 Metode og empiri	13
Dokumentstudier	13
Intervjuer	14
Tabell 1: Oversikt over intervjuer i evalueringen.....	15
1.4 Rapportens struktur	15
2. «Ei prosjekt driven scene for utdanning av tradisjonsdansarar» - et historisk riss....	16
2.1 Delprosjektene økonomi og gjennomføringsevne	19
2.2 Prosjektorganisering.....	20
2.3 Å etablere et Bygda dansar prosjekt.....	20
3. Rekruttering, deltakelse og gjennomføring av Bygda dansar	22
3.1 Rekruttering.....	22
3.2 Danseopplæring og forestillinger: bredde og elite	25
3.3 Utforsking og revitalisering av lokale dansetradisjoner	29
3.4 Forestillingsarbeidet: folkedansen til scenen	30
3.5 Veien videre for Bygda dansars ungdommer	33
3.6 Oppsummering.....	36
4. Regional forankring og nasjonal profesjonalisering	38
4.1 Ulik forventningshorisont	38
4.2 Samarbeid og frivillighet.....	39
4.3 Faglige interesse motsetninger: dansens estetikk.....	42

4.4	Lokale avtrykk? Oppfølging og videreføring.....	42
4.5	Oppsummering.....	44
5.	Bygda dansar: målene og prosjektmodellen	45
5.1	Målformuleringer og erfaringer	45
5.2	Måloppnåelse	46
5.3	Resultater av Bygda dansar.....	48
5.4	Erfaringene med prosjektmodellen	50
6.	Samlet vurdering	51
6.1	Prosjektmodellen.....	51
	Anbefalinger for videre arbeid	52
6.2	Alternativ1	52
6.3	Alternativ 2.....	54
6.4	Øvrige anbefalte tiltak.....	54
7.	Referanser	55

Sammendrag

Målet med Bygda dansar i regi av Norsk senter for folkemusikk og folkedans, finansiert av Kulturdepartementet og aktuelle fylkeskommuner har vært «å styrke folkedans som kulturarv, kunstnerleg uttrykk og samværsform». Denne rapporten er en gjennomgang og evaluering av prosjektet som har pågått i tjue år. Formålet med evalueringen har vært å undersøke: I hvilken grad har prosjektet nådd målene sine? Eventuelt hvilken annen type organisering vil være hensiktsmessig for måloppnåelse i framtiden? De empiriske analysene i rapporten baserer seg på dokumentstudier og intervjuer med ulike aktører som har vært involvert i Bygda dansar og er foretatt i perioden januar-mars 2021.

Bygda dansar har vært arrangert som et treårig prosjekt rettet mot ungdom i alderen 15-19 år, med et hovedfokus på formidling og videreføring av norsk folkedans, og omarbeiding og tilrettelegging av folkedans for scene. Prosjektet er blitt gjennomført i elleve ulike fylker i perioden 2001-2021, hvor alle prosjekt har hatt samme tredelte prosjektstruktur med en forberedelse- og rekrutteringsfase, en mellomfase med midtforestilling, samt en avsluttende fase med sluttforestilling.

Materialet viser at Bygda dansar har bidratt til økt positiv aktivitet rundt folkedans i de elleve fylkene det er blitt arrangert, og at prosjektet har bidratt til å heve mange av de deltakende ungdommenes danseferdigheter opp til et godt scenisk nivå. En suksessfaktor i Bygda dansar har vært fornyelsen av dansetradisjoner og prosjektets arbeid med å skape og formidle et tradisjonsmangfold. Også den individrettede og leikne dansepedagogikken, de sceniske forestillingene og prosjektets fokus på å gi ungdommene erfaringer med å jobbe profesjonelt, er blitt erfart som svært positivt. Prosjektet har således vært et viktig bidrag inn i en profesjonalisering av folkedansen.

Prosjektet har hatt brede målformuleringer med et ønske om å bidra med faglig fornyelse, bredde og profesjonalisering. Å både fokusere på bredde og elite er to svært ulike målsetninger som krever ulike typer tiltak. Analysene viser at de mange målformuleringene har vært en stor utfordring for gjennomføringen av prosjektene. Det samme har balansen mellom målet om elite og bredde. Her har mange av Bygda dansars utfordringer funnet sted. Prosjektet har også flere undermål som knytter seg til styrking av regionenes folkedansarbeid. Også i spennet mellom dansearbeidet rettet mot ungdommen og arbeidet mot de lokale/regionale miljøene, har det vært utfordringer.

Interessen for folkedans har Bygda dansar søkt å fange gjennom omfattende formidlingstiltak rettet mot ungdom i ungdomsskolen og i videregående skole. Rapporten viser at skoleturneene har gitt prosjektet en bred synlighet og bidratt til en formidling av kunnskap om folkedansen til mange tusen ungdommer. Samtidig viser erfaringene at skoleturneene ikke nødvendigvis har gitt mange deltakere til prosjektet, og at rekrutteringen til Bygda dansar gjennomgående har blitt stadig mer utfordrende å få til. Erfaringene viser også at det er behov for en langsiktighet i rekrutteringsarbeid med en varighet utover tre år.

Fortsatt mangler en fast struktur for folkedansen som gir tydelige retninger for hvordan ungdom kan ta dansen videre etter endt Bygda dansar-deltakelse. Analysen viser at det kreves et arbeid i regionene med å skape dansemiljøer tilpasset ungdom – og at det kreves tydeligere utdanningsmuligheter.

Erfaringene er også at prosjektet har et stort potensiale i sitt samarbeid med de lokale folkedansmiljøene både i henhold til prosess, faglig kompetanseheving og medvirkning fra de lokale miljøene. Det er i forholdet mellom regional forankring og nasjonal profesjonalisering at mange av Bygda dansar sine store utfordringer har ligget, og her det er et potensiale for forbedringer. Utfordringene prosjektene har møtt har handlet om ulike forventningshorisont til hva Bygda dansar skal bidra med i en region og om hvordan de regionale miljøene skal involveres, og om medbestemmelse og ressursbruk. Videre har utfordringene handlet om forvaltning, formidling og overføring av kunnskap, og hvem som forvalter «den rette» kunnskapen om dansen. Ikke minst har det vært krevende å få enighet om de regionale miljøenes mulighet til medvirkning, involvering og til å ta eierskap til prosjektet. Videre synes det å være ulike oppfatninger av hvordan Bygda dansar bidrar inn i de regionale folkedansmiljøene, og hva slags lokale avtrykk de setter i en region.

Prosjektmodellen som Bygda dansar har organisert sine prosjekter etter, legger i liten grad opp til medvirkning. I de alternative forslag til organisering av Bygda dansar som Telemarksforsking presenterer avslutningsvis, blir det lagt opp til en mer fleksibel organiseringsmodell som tar utgangspunkt i regionens behov og som er basert på mer regional medvirkning.

1. Innledning

I 2007 ratifiserte Norge *UNESCOS konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk, og med det synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunnsgruppers og enkeltpersoners immaterielle kultur. Som et juridisk dokument på et overnasjonalt nivå, pålegger konvensjonen det norske samfunnet å verne, fremme og videreføre immateriell kulturarv gjennom dokumentasjon og formidling, men først og fremst ved at den immaterielle kulturarven holdes i live og føres videre (UNESCO 2003, Erlien et al 2018: 21). Konvensjonen understreker at arvens immaterielle karakter gjør den særlig sårbar. «Sang og dans, tradisjoner, språk og kunnskap er i ferd med å forsvinne på grunn av globalisering, konflikter og vår hurtig skiftende livsstil», skriver Unesco.¹

Av den norske Unesco-konvensjonen defineres immateriell kulturarv slik: «Språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap og ferdigheter knyttet til naturen er eksempler på immateriell kulturarv».² Tenkningen rundt den immaterielle kulturarven forstås ifølge konvensjonen som: «[...] praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap [og] ferdigheter [...]», og den peker på at immateriell kulturarv både forstås som handling og prosess, uttrykket og kunnskapen knyttet til dette.³ I en utredning om immateriell kulturarv i Norge, blir det blant annet påpekt at det er *selve ferdighetene* i «å spille en melodi, synge en sang, utføre en dans eller spille en forestilling», som utgjør det immaterielle kulturuttrykket. Samtidig påpekes betydningen av de materielle rammene for utøvelsen, dvs. gjenstander og rom som blir aktivisert med f. eks. dans. Også disse blir inkludert i konvensjonens definisjon av immateriell kulturarv (UNESCO-hefte 7: Intangible Cultural Heritage Domains:7).

I 2001, flere år før Norge ratifiserte Unescos konvensjon, forelå en rapport om folkemusikkens og folkedansens situasjon i Norge skrevet av George Arnestad. Arnestad konkluderte med at folkedansen var i krise (Arnestad 2001). Samme diagnose ble gitt av Jon Einar Bjerkem i 2012 i boka *Dansearven*, etter at konvensjonen trådte i kraft. Også da Rambøll evaluerte stiftinga for folkemusikk og folkedans i 2018, ble diagnosen nok en gang repetert, da med referanser til en opplevelse av at folkedansen har betydelige utfordringer (2018:36).

Kravet om «å holde i live» og videreføre tradisjoner har skapt utfordringer og muligheter for tradisjonelle kulturverninstitusjonene, slik som museene (Erlien et al 2018: 23). Samtidig har konvensjonen bidratt til å gi tyngde og legitimitet til deler av kulturarven som ikke lett lar seg inkorporere i de tradisjonelle kulturverninstitusjonenes praksiser, slik som folkedansen er et eksempel på. Konvensjonen har dessuten bidratt til å bygge opp under en generell demokratisering av kulturarven ved at det er tradisjonsutøverne selv som anses som ekspertisen (Erlien et al 2018:20).

¹ <https://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/>

² <http://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/>

³ <https://www.immateriekkulturarv.no/om-unesco-konvensjonen/>

1.1 Bygda dansar og Norsk senter for folkemusikk og folkedans

Parallelt med folkedansens krisediagnoser og endringen i dens status på kulturarvsfeltet, har det pågått et omfattende og landsdekkende folkedansprosjekt kalt *Bygda dansar* som er blitt drevet i regi av Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Sff) gjennom de siste tjue årene (2001-2021). Oppstarten av Bygda dansar var på et vis et svar på den diagnosen Arnestad ga i 2001, etter at Rådet for folkemusikk og folkedans sammen med Norsk Folkemusikk- og Danselag, Landslaget for Spelemenn og Noregs Ungdomslag, fremmet et forslag ovenfor Norsk Kulturråd i 1998 om å utrede situasjonen for folkemusikk og folkedans i Norge.

Målet med prosjektet Bygda dansar har vært å *styrke folkedans som kulturarv, kunstnarleg uttrykk og samværsform*.⁴ Styrkingen av folkedansen skulle skje gjennom fokus på lokale utøvere og instruktører av tradisjonsdans og tradisjonsmusikk. Prosjektet skulle ha tilgang til et dansefaglig høyt kvalifisert undervisningspersonale fra nasjonale fagmiljø i dans, og særlig tradisjonsdans. Dessuten skulle en gruppe fagfolk fra teater- og scenedansmiljø lede arbeidet med å utvikle scenepresentasjoner (Arnestad 2001:181). Prosjektet har i hovedsak vært retta mot ungdom fra 15 til 19 år, med et hovedfokus på formidling og videreføring av norsk folkedans, og omarbeiding og tilrettelegging av folkedans for scene. Store deler av formidlingen har skjedd gjennom aktiviteter og tilbud til skolen. Samtidig har Bygda dansar lagt opp til samarbeid med frivillige lag og organisasjoner innen folkemusikk og folkedans og engasjert lokale spelemenn, instruktører, unge danseforbilder og tradisjonsbærere.⁵

Prosjektets overordnede mål har vært å *styrke folkedans som kulturarv, kunstnarleg uttrykk og samværsform*. Til dette hører delmålene:

- *Prosjektet skal sikre at landet til ei kvar tid har gode frilans tradisjonsdansarar, dansepar og ensemble frå mange regionar. Dei skal kunne syne pardans og halling i ulike samanhengar, som del av kulturarven vår, og som del av eit profesjonelt dansefelt.*
- *Utvikle nye idear og teknikkar for formidling, presentasjon og undervisning av og i folkedans.*

Prosjektet er bygd opp gjennom en rekke delprosjekt, med sine lokale delmål:

- *Å rekruttere og læra opp ei gruppe unge dansarar innafor ein lokal eller regional dansetradisjon til eit godt teknisk og kunstnarleg nivå.*
- *Å rekruttere nokre få toppdansarar, innafor denne tradisjonen, som vil satsa på dansen som del av yrkesverksemda si anten som frilansdansarar eller pedagogar.*
- *Å gi ungdom, særleg i bygde-Noreg, eit tilbod om å arbeida med dans på eit høgt nivå.*
- *Å hjelpa fram dans som attåtæring, ikkje minst i bygdemiljø.*
- *Å gi regionen røynsle med å arbeida med kunstnarlege og sceniske uttrykk på eit godt nivå.*
- *Å styrka fagkompetansen for dans i lokalmiljøet, regionen.*
- *Å inspirera og styrka det vanlege, frivillige folkedansarbeidet.*

⁴ <https://www.bygdadansar.no>

⁵ <https://www.bygdadansar.no/synergieffekt>

- *Å styrka den lokale/regionale folkemusikken mellom anna ved å knyta han sterkare til dansen som han alltid har høyrte saman med.*

Bygda dansar er underlagt Norsk senter for folkemusikk og folkedans, som har som sitt overordnede formål «å fremja, verna og føra vidare norske folkemusikk- og folkedanstradisjonar som eit uttrykk for kulturell identitet og som bærer av særne kvaliteter». ⁶ Ved siden av Bygda dansar jobber senteret også med prosjektet *Museene danser* som er en treårig vandrestillingen som startet opp i 2019. Her formidles dans på nye måter på norske og nordiske museer. Prosjektet forsker på og tester ut nye, inkluderende og deltakende metoder for hvordan dans kan formidles interaktivt til et deltakende publikum. ⁷

Bygda dansar har pågått over en periode på 20 år, der ungdom har vært målgruppa. Det startet som en pilot i Sogn og Fjordane i 2001, utviklet og bygd opp av Stiftelsen for folkemusikk og folkedans. Siden er det gjennomført i 11 fylker over tre år i hvert fylke, der mange tusen ungdommer har fått møte og blitt kjent med folkedansen. For å nå målene har Bygda Dansar arrangert fylkesvise delprosjekt over tre år. Dette har skjedd i samarbeid med lokallag i folkemusikk- og folkedansorganisasjonene FolkOrg og Noregs Ungdomslag (NU). Prosjektene har fått egne navn med en egen prosjektleder og prosjektmedarbeider. Samtidig er det Norsk senter for Folkemusikk og folkedans som har hatt det faglige og pedagogiske ansvaret for alle prosjektene, samt ansvar for planleggingen og gjennomføringen av dem.

Det er altså Norsk Senter for folkemusikk og folkedans som har drevet prosjektet fram. Senteret, som er et faglig og administrativt organ under stiftinga for folkemusikk og folkedans, arbeider med forsknings-, arkiv- og formidlingsarbeid for folkemusikk- og folkedansfeltet. Senteret har dessuten et tett samarbeid med det dansevitenskapsmiljøet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og ligger samlokalisert på Dragvoll i Trondheim.

Til daglig styres Bygda dansar av en prosjektkoordinator/-leder i 50 % stilling samt to prosjektmedarbeidere i 50% stilling hver. Øverste organ i Bygda dansar er leder for Norsk Senter for folkemuseum og folkedans som bevilger tilskudd, og styret for Norsk senter for folkemusikk og folkedans. Delprosjekt i Bygda dansar blir finansiert gjennom Senterets bevilgninger fra Kulturdepartementet. Det totale budsjettet per prosjekt har fram til 2013 vært på 3,3 millioner kroner. Av dette bidro involverte fylkeskommuner med 300 000 kroner. Fra 2014 ble rammene økt til 3,45 millioner kroner. Involverte fylkeskommuner bidrar med 450 000,- Siden har det kun skjedd små prisjusteringer.

1.2 Mandat og problemstilling

Det er sagt om Bygda dansar at det her «utvikles metoder for uformell danseformidling til ungdom som ivaretar bredden i tradisjonsdansen og variasjonen i den folkelige dansekroppen» (Sølvberg 2014, Stranden og Svidal 2014). Etter 20 års virksomhet ønsker imidlertid Norsk senter for folkemusikk og folkedans en ekstern evaluering av prosjektet. Formålet med evalueringen er en rapport som:

⁶ <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/>

⁷ <https://museenedanser.wordpress.com/>

- *Skaper merverdi for oss* slik at vi får benyttet våre ressurser best mulig
- Svarer på hvordan *målene samsvarer med ressursene*, og som foreslår justeringer av mål og/eller ressurser og hvilken innvirkning endringene kan få.
- Presenterer muligheter til å *skape merverdi for folkedansen for de ressursene som brukes i dag*, og som samtidig ivaretar målet om å støtte opp under tradisjonsformidling lokalt: grasrot-rekruttering, revitalisering, kompetanseheving og/eller talentutvikling innenfor vår sjanger.
- Forteller hvilke *resultater prosjektet har gitt* på flere nivå (individnivå, regionalt nivå og nasjonalt nivå) på kort og lengre sikt, i forhold til oppdraget til Bygda dansar, og formålet til Sff.
- Beskriver *styrker og svakheter med prosjektet*, og som kommer med forslag til nye muligheter å løse oppgaven på
- Inkluderer en vurdering av *prosjektets effekt på lokalt samarbeid/samordning*

Slik problemstillingene er blitt tolket i dette oppdraget, handler evalueringen i hovedsak om å undersøke: *I hvilken grad har prosjektet nådd målene sine? Eventuelt hvilken annen type organisering vil være hensiktsmessig for måloppnåelse i framtiden?*

For å besvare spørsmålene på best mulig måte, er evalueringen blitt delt opp i tre arbeidspakker som følger hverandre kronologisk. For å forstå prosessene, hvordan prosjektet har forløpt gjennom tjue år, og de erfaringer ulike deltakere har fra prosjektene, er det anlagt en kvalitativ metode (se Brinkmann og Tanggaard 2010). Evalueringen blir foretatt på bakgrunn av dokumentstudier og strukturerte intervjuer med deltakere og sentrale ressurspersoner med tilknytning til Bygda dansar.

Evalueringen går langs tre akser, hvor den ene har fokus på erfaringene som er høstet fra delprosjektene. Rapporten beskriver hovedgrepene i formidlingstiltakene, evt. endringer og erfaringer, samt antyder hvilke resultater prosjektet har gitt. Evalueringens andre akse fokuserer på samspillet og relasjonene mellom regionene og Bygda dansar-prosjektene, hvor forhold som kompetanseoverføring og Bygda dansars lokale avtrykk blir satt fokus på. Evalueringens tredje akse retter seg mot målformuleringene, organiseringsmodellen og resultatene av Bygda dansar, og foreslår alternative måter å organisere prosjektet på framover.

For å kunne svare på problemstillingene og si noe om hva slags bidrag Bygda dansar har vært i en større og mer overordnet kontekst, var det opprinnelig ønsket å se Bygda dansars arbeid opp imot det øvrige aktiviteten av folkedans i landet og i lys av eksisterende utdannings- og kunnskapsstrukturer. En slik utforskning har det ikke vært rom for i evalueringen. Disse aspektene blir imidlertid dekket opp i Bygda dansars rapport om egen virksomhet som publiseres senere i år og vist til underveis i rapporten (Mæland et al 2021).

Sentrale begrep i prosjektet

I Bygda dansar er: formidling, kunnskap og overføring av kompetanse, samt folkedans nøkkelbegrep.

- *Formidling* forstås som kursing på ulike nivåer: fra rene inspirasjonskurs for ungdoms- skole- og videregående elever til samlinger over flere dager som innebærer individrettet opplæring.
- *Kompetanse*: knyttes opp mot dansere som alt jobber med tradisjonell dans, og som har kunnskap om og i dansen.
- *Norsk folkedans* brukes som en samlebetegnelse for en rekke ulike tradisjonsdanser.⁸

1.3 Metode og empiri

Den overordnede målsetning for Bygda dansar har som nevnt vært å bidra til å styrke folke- dans som kulturarv, kunstnarleg uttrykk og samværsform gjennom formidling og tiltak rettet mot ungdom. Evalueringen skal vurdere hvordan og i hvilken grad denne overordnede målset- ningen er blitt fulgt opp etter vel 20 års arbeid med prosjektet.

Da det tidlig ble klart at det først og fremst var erfaringene fra de ulike tiltakene som var viktig å få tak i, har vi valgt en kvalitativ tilnærming med vekt på å intervjuer ulike personer som har vært involvert i prosjektet og som har inntatt sentrale roller. I oppdraget har vi dessuten lagt vekt på å gi en systematisk gjennomgang av de fylkesrettede satsningene som er blitt gjort.

Rapporten baserer seg derfor på tre typer kilder: rapporter fra delprosjektene, fysiske og elekt- roniske dokumenter (inkludert informasjon på internett) og kvalitative intervju. Kildene vil bli beskrevet mer utfyllende nedenfor.

Det er for øvrig viktig å presisere at rapporten er en faglig fundert vurdering, der forskerens fagbakgrunn relaterer seg til kulturhistorie, kunnskapspolitikk, kulturpolitikk og kulturarvsfor- valtning. Selv om økonomiske forhold har sin plass i rapporten, er resultatene satt i en kultur- arvs kontekst, ikke i en samfunnsøkonomisk kontekst.

Dokumentstudier

I forbindelse med etableringen av Bygda dansar, ble det produsert søknader til Kulturdeparte- mentet. Etter hvert avsluttede Bygda dansar-prosjekt er det skrevet en rapport fra prosjektet som gir innsikt i hvordan prosjektet har forløpt med henhold til rekruttering, helgesamlinger, lokale øvelser, samt arbeidet med midtforestilling og sluttforestilling. Disse rapportene rom- mer en del tall knyttet opp mot deltakere og aktiviteter, i tillegg til at de rommer vurderinger knyttet til hvordan prosjektet har forløpt. Disse rapportene har vært vesentlige for å få en inn- sikt i de enkelte prosjektene, men også for å kunne danne et bilde av hva som har fungert godt

⁸ Bjerkem lister opp seks grupper i sin rapport: bygdedans, runddans, turdanser, songdans, songleik og danseformer som ble mo- derne på 1900-tallet (Bjerkem 2012:13).

og hva som har vært utfordringer i prosjektgjennomføringen. Tallmaterialet i rapportene er imidlertid av svært variabel kvalitet.

Som en sentral kontekst, hører også de ulike evalueringene som har funnet sted underveis mens Bygda dansar har pågått. Dette gjelder Bjerkems bok: *Dansearven* fra 2012 og Rambølls evaluering av Norsk senter for folkemusikk og folkedans 2018. Her hører også Norsk senter for folkemusikk og folkedans sin egen rapport fra Bygda dansars virksomhet, og som er under publisering (Mæland et al 2021). I evalueringen har jeg hatt tilgang til dette manuset. Videre har referat fra styremøter, Bygda dansars nettsider med prosjektpresentasjoner, avisartikler og fagartikler inngått i dokumentstudiene.

Intervjuer

Innledningsvis ble det pekt på at de individuelle erfaringene fra aktivitetene som har foregått i regi av Bygda dansar vil danne en viktig basis for å kunne evaluere prosjektet. Samtidig gir disse erfaringene muligheter for å kunne peke videre mot eventuelle nye satsningsområder. For å skaffe informasjon om resultater og erfaringer ulike deltakerne har gjort seg, er det blitt gjennomført ti kvalitative intervjuer med involverte personer som har hatt ulike roller inn i prosjektet. Samtlige av disse er foretatt som Zoom-intervjuer med en varighet på en og opptil to timer. Intervjuene er i hovedsak gjennomført som individuelle intervju, mens ett er foretatt som gruppeintervju. Alle intervjuene er foretatt på bakgrunn av en ferdig utformet spørsmålsliste som de intervjuede fikk tilsendt i forkant av intervjuet sammen med informasjonsskriv om evalueringen og etiske retningslinjer for prosjektet.

Bygda dansar-prosjektene er fordelt spredt geografisk over hele landet. I utvelgelsen av informanter har det vært et poeng å få til en geografisk spredning, samtidig som jeg har valgt å snakke med personer som har vært en del av Bygda dansar gjennom de siste ti årene, og gjerne folk som har deltatt i flere prosjekt. Dessuten har det vært et poeng å få innsikt i så mange roller som mulig. De fleste personene som er blitt intervjuet har derfor hatt kontakt med prosjektet over lengre tid og hatt flere roller inn mot Bygda dansar. Totalt sett så dekker intervjumaterialet opp følgende roller: deltakere, ungt forbilde, instruktør, koreograf, prosjektleder og prosjektmedarbeider, lokal søker for Bygda dansar-prosjekt, frivillig, folkemusiker, prosjekteier, profesjonelle folkedansere, FolkOrg og NU.

Det er blitt foretatt lydopptak av alle intervjuene i tillegg til at det ble skrevet referat underveis som er blitt kvalitetssikret i bakkant opp mot lydfil. Intervjuene ble *ikke* transkribert i sin helhet, av ressursmessige grunner. Jeg vurderte heller ikke dette som nødvendig for å sikre valide data. Alle informantene ble forelagt informasjon om rettigheter mht. personvern og gav et informert samtykke til å bli intervjuet. Analysene av intervjuene baserer seg på skriftlige notater tatt underveis i intervjuene. Samtlige informanter er dessuten anonymisert i rapportens fremstilling. I tilfeller hvor jeg likevel har ansett at det er en åpenbar fare for gjenkjenning, har disse personene fått mulighet til sjekke og modere egne sitat før de er blitt offentliggjort i rapporten.

Roller i prosjektet	Representert i intervjumaterialet
Deltaker BD	2
Prosjektledere	3
prosjektmedarbeidere	4
dansepedagoger	3
Ungt forbilde	3
Koreograf	2
Lokal søker	2
Lokale frivillige/utøvere	2
Lokalt perspektiv	4
Prosjekteier SFF	2
FolkOrg	1
NU	1

Tabell 1: Oversikt over intervjuer i evalueringen

1.4 Rapportens struktur

I første kapittel presenterer jeg bakgrunnen for oppdraget, gir en beskrivelse av spørsmålene som stilles, empirien som blir lagt til grunn for evalueringen. Kapittel to er ment som en skissemessig kontekst til Bygda dansar og Norsk senter for folkemusikk og folkedans sitt arbeid og er som nevnt basert på senterets eget rapportutkast om Bygda dansar (Mæland et al 2021). Dette danner en bakgrunn for analysene. Kapittel tre gir et historisk innblikk i etableringen av Bygda dansar. I kapittel fire og fem er fokuset rettet mot gjennomføringene av Bygda dansar og erfaringene herfra. Kapittel seks går tettere på målformuleringene i prosjektet og vurderer disse opp mot resultatene og tiltakene.

I det avsluttende kapittel sju ser jeg på hvordan Bygda dansar kan videreføres framover, og foreslår alternative prosjektmodeller. Disse er egnet til å nå Bygda dansar og Norsk senter for folkemusikk og folkedans sitt mål om å fremme, verne og videreføre norske folkemusikk- og folkedanstradisjoner som et uttrykk for kulturell identitet og som bærer av særegne kvaliteter.

2. «Ei prosjektdriven scene for utdanning av tradisjonsdansarar» - et historisk riss

I Bygda dansars egen rapport *20 år med Bygda dansar*, blir prosjektet presentert ved at Bygda dansar først ble finansiert av Kulturrådet, senere overført til Kulturdepartementet, for å finne en god løsning på profesjonell presentasjon av norsk tradisjonsdans. Det blir understreket at det var et overordna mål å unngå sentralisering, fordele ressursene og konsentrere satsingen. Målet var at den lokale tradisjonsdansen skulle være grunnlaget for satsingen. Derfor ble Bygda dansar lagt opp som et ambulerende prosjekt som flytta seg fra fylke til fylke (Mæland et al 2021).

Om vi flytter blikket mot søknadspapirene som ble sendt inn til Norsk Kulturråd i 1998 i regi av Egil Bakka og Rff-senteret, ble bygda dansar presentert som: «En prosjektdriven scene for utdanning av tradisjonsdansarar». I prosjektbeskrivelsen argumenterte Bakka for at «Vi ser i dag tydeleg at tradisjonsdansen treng utøvarar på profesjonelt nivå som kan presentere han i scenesamheng og som kan vera førebilete og pedagogar for den store breidde av vanlege dansarar» (s. 2). I følge Bakka var den ambulerende scenen Bygda dansar ment å fylle dette rommet og sikre presentasjon av norsk tradisjonsdans på et profesjonelt nivå. Profesjonalisering av folkedansen sto altså helt sentralt, og det var ungdommene som skulle sørge for profesjonaliseringen. På dette tidspunktet fantes det verken egne danseensembler innen folkedans eller utøvende utdanning for folkedansere (Mæland et al 2021).

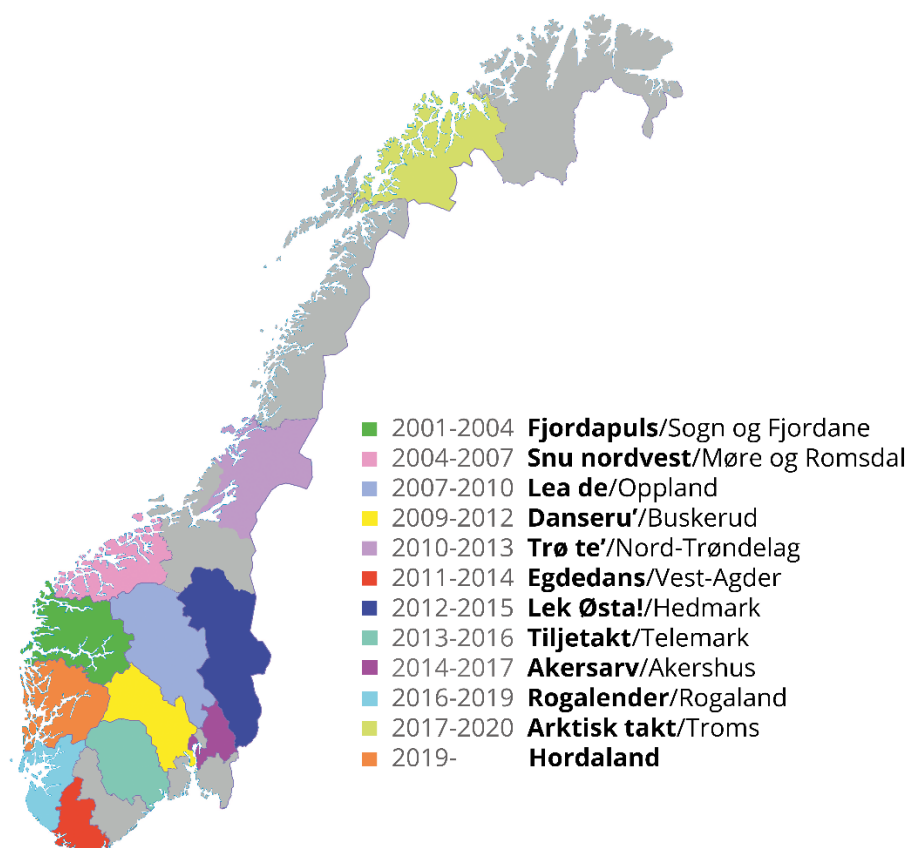
Organisasjonsmodellen Bakka la opp til var et prosjekt som fungerte som en ambulerende scene der ungdom ble rekruttert inn til en 3-årig utdanning innen tradisjonsdans og som ble avsluttet med en scenisk opptreden: «Kvart år blir det valt ut eitt distrikt for ei tung satsing gjennom eit prosjekt på 2-3 år for å rekruttere og utdanna ei stor gruppe lokal ungdom i tradisjonsdans og utvikla ei sceneframføring for dei. Når scena har kome i full drift vil det til ei kvar tid bli arbeid med prosjekt i 2-3 distrikt».

Opplæringa innanfor dansen skisserte Bakka som et samarbeid mellom lokale lærekrefter og fagfolk på senteret (da Rff-senteret) samt med innleide krefter fra scenedans og teatermiljøer. Scenen skulle også styres av en styringsgruppe som besto av representanter fra de lokale miljøene og fra Rådet for folkemusikk og folkedans i Trondheim (s.1). Rekrutteringen av ungdom til prosjektet skulle skje gjennom en etappevis utsiling; først med en bred rekruttering på skoler i et fylke ved hjelp av en konsertturne med toppdansere, siden skulle rekrutteringen fortsette i bygdene. Målet var å verve rundt 100 ungdom, som siden gikk gjennom en silingsprosess: «(...) og 30 av dei blir tatt ut til kjernegruppa som skal utgjera eit fast ensemble medan dei andre blir aspirantar som skal delta i miljøet og på ein del av samlingane. Dei vil så få plass i ensemblet om nokon av medlemene der trekkjer seg. Prøvedansing kan vurderast som vervetiltak».

Bakka la med andre ord opp til en hierarkisk modell, og tok utgangspunkt i at det i regionene var et bredt tilfang av interessert ungdom som ønsket et tilbud om 2-3 års fordypning i folke-dans. Tanken var videre at tilbudet skulle henvende seg til ungdom i aldersspennet mellom 15 og 19 år, de skulle helst ikke være for gamle når de ble med, men heller ikke så unge at de ikke var kroppslig ferdige. I forbindelse med rekruttering og kontakt med lokalmiljøet, på-pekke Bakka dessuten at:

Det er viktig at dei ungdomsgruppene som Bygda Dansar rekrutterer, held nær og god kontakt med den aktiviteten som finst i distriktet frå før, jamvel om det trengs mange egne øvvingar og samlingar. Sjølv sagt skal ungdomar som alt dansar tradisjonsdans kunna finna sin naturlege plass i gruppa, men slik stoda er i dag, vil dei knapt utgjera nokon tyngde (s. 4).

Modellen som Bakka skisserte ble først prøvd ut i et pilotprosjekt i Sogn og Fjordane i tidsrommet 2001-2004, og fikk navnet Fjordapuls. Siden har Bygda dansar i den form som Bakka beskriver, blitt fulgt opp i elleve delprosjekt, hvorav siste prosjekt i Hordaland fortsatt pågår.

Grunntanken var altså å skape en omreisende scene for folkedans. Tanken fra Bakkas side var at det helst skulle pågå flere delprosjekt – helst tre stykker samtidig i ulike fylker⁹, og at Bygda dansar etter en tid skulle kunne vende tilbake til samme region. De første tiden var det pågang fra fylkene om å få Bygda dansar til sin region. I prosjektrapporten fra *Lea de* står det: «*Lea de* har vore med på å heve kvaliteten i prosjektet, og mange fylker står no i kø for å bli nye delprosjekt i Bygda dansar» (Lea de 2010, s. 3). I perioden 2009-2014 pågikk det jevnt over 3 delprosjekt samtidig, og det ble startet opp et prosjekt hvert år. Siden 2014 ble det lengre opphold mellom hver prosjektoppstart.

Gjennom de vel tjue årene som Bygda dansar har holdt på, har Norsk senter for folkemusikk og folkedans vært relativt tro til Bakkas grunntanke. De fleste sentrale elementene som skisseres i prosjektbeskrivelsen fra 1998 er blitt videreført, som vist nedenfor, selv om formen på prosjektene er omorganisert noe. Til en stor grad har de senere fylkesbaserte delprosjektene likevel lagt seg tett opp mot Bakkas prosjektmodell med en fast tredelt struktur som følger hverandre kronologisk over en treårsperiode, og hvert prosjekt får sitt eget navn.

På Bygda dansars egen nettside presenteres dette som følgende faser: 1) Forberedelses- og rekrutteringsfasen, 2) Mellomfasen og midtforestilling og 3), Sluttfase og avslutningsforestilling. I de tre hovedfasene er det lagt opp til at det skjer følgende¹⁰:

1). *Forberedelse- og rekrutteringsfasen*: prosjektmedarbeiderne blir skolert i prosjektmodellen, fordypes seg faglig i arkivmaterialet og i lokale forhold. Om det finnes et aktivt ungdomsmiljø som danser folkedans, starter prosjektet rekruttering der. Skolerekruttering: tilbud om å formidle lokal norsk folkedans for ungdom i ungdomsskolen og i den videregående skolen. Det er også aktuelt å rekruttere fra lag og organisasjoner i fylket. Undervisninga legger hovedvekt på det lokale dansematerialet.

2). *Mellomfasen og midtforestilling*: Bygda dansar etablerer lokale øvinger og helgesamlinger (2-3 helgesamlinger hvert halvår). Fokus: sosialt nettverk, lokale dansetradisjoner og individuell opplæring. Etter hvert: spesialisert danseopplæring og scenearbeid, i tillegg til fokus på sosial dans og samvær i gruppa. Produksjon av en større scenisk forestilling med dans som bærende kunstuttrykk.

3). *Sluttfasen og avslutningsforestilling*: Hovedfokus ligger på scenisk sluttforestilling hvor profesjonelle scenekunstnere leies inn i roller som koreograf og/eller regissør. Tilpasset ungdom som har størst dansefaglig potensiale og er mest ivrige.

⁹ Budsjettøknad for 2005, skrevet av E. Bakka. 25. 02.2004.

¹⁰ Teksten er basert på Bygda Dansars egen nettpresentasjon.

På Bygda dansars nettside blir det videre påpekt at det er en styrke om forestillingene blir vist flere ganger: «gjerne i forbindelse med festivaler og på profesjonelle scener».

2.1 Delprosjektenes økonomi og gjennomføringsevne

Da Egil Bakka sendte sin søknad i 1998 ble det lagt opp til et budsjett på 1,6 millioner kr pr. år. Prosjektet måtte imidlertid nøye seg med et tilskudd på vel 600 000 kr pr. år ved gjennomføringen av pilotprosjektet Fjordapuls i Sogn og Fjordane. Årene etter Fjordapuls var det også stor usikkerhet knyttet til økonomien. Fra og med 2007, da *Lea de* i Oppland startet opp, fikk Bygda dansar en mer forutsigbar økonomi, med faste bevilgninger. Prosjektet fikk vel 1 million i driftsstøtte pr. år fra Kulturdepartementet og kr. 300 000 i støtte fra det involverte fylket. I 2015 økte Kulturdepartementet det årlige tilskuddet til kr. 1,1 mill. i året. Omtrent samtidig ble det involverte fylkets tilskudd økt fra kr. 100 000 pr år til kr. 150 000 pr år. I 2018 økte Kulturdepartementet igjen sitt årlige tilskudd til 1,2 millioner kr pr. år.

Det betyr at fram til 2014 lå det gjennomsnittlige prosjektbudsjettet for delprosjektene i Bygda dansar på 3,3 millioner kr. I dag ligger budsjettet for delprosjektene på litt i underkant av 4 millioner kroner. Fram til 2008 øremerket Kulturdepartementet bevilgningen til Bygda dansar. Men etter dette valgte Norsk senter for folkemusikk og folkedans å bruke deler av sitt driftstilskudd fra Kulturdepartementet på Bygda dansar, slik at i dag ser fordelingen slik ut: Kulturdepartementet via Sff bevilger 3,6 millioner og fylket 450 000 kr. Sett i forhold til Bakkas opprinnelige budsjettsøknad i 1998, har delprosjektene hele tiden ligget langt under det opprinnelige budsjettet og i liten grad blitt justert i henhold til ordinær prisvekst i samfunnet. Samtidig har alle prosjektets mål og delmål stått urørt.

Dette betyr at gjennom de tjue årene som Bygda dansar har holdt på, så har delprosjektene vært drevet med en stadig strammere prosjektøkonomi. Etter gjennomføring av de tre første delprosjektene hadde Bygda dansar opparbeidet seg et underskudd på 567 000 kr. I de senere prosjektene har dette jevnet seg ut, hvor noen delprosjekt har overskredet budsjettet med opptil 200 000 kr, mens andre har hatt et overskudd på opptil 100 000 kr. Slike overskudd i regnskapet har ofte handlet om vakanser blant prosjektleder eller prosjektmedarbeider for en periode, og at delprosjektet derfor ikke har hatt lønnsutgifter.

Uten at det har vært mulig å lese ut hvor store ressurser Bygda dansar har brukt på ulike typer aktiviteter, viser regnskapene fra Bygda dansars tre siste prosjekt at den største delen av budsjettet går med til personalkostnader (vel 2,5 millioner), vel 600 000 kr går med til ulike former for honorarer av musikere og dansere, og vel 450 000 kr går med til utgifter knyttet til transport og reise. I grove trekk betyr dette at store summer er knyttet opp til personal, reise og honorarer, og at det er lite igjen til tilpassede aktiviteter.

2.2 Prosjektorganisering

Til hvert prosjekt er det satt av midler til 150% stilling, gjennom en prosjektleder i 50 eller 100 % stilling samt en til to prosjektmedarbeidere i 50 % stilling. Prosjektlederne har hatt tilholdssted på Norsk senter for folkemusikk og folkedans i Trondheim, mens prosjektmedarbeiderne er blitt ansatt i oppstartsfasen av det enkelte prosjekt, og er ment å arbeide lokalt i fylket. Prosjektmedarbeider(ne) har hatt ansvar for danseundervisningen. I løpet av Bygda dansars historie har også prosjektlederne og prosjektmedarbeidere jobbet med flere delprosjekter, slik at det tidvis har vært en viss grad av kontinuitet i prosjektledet og det har vært rom for å trekke med erfaringer fra tidligere delprosjekt.

I Senterets egen rapport om Bygda dansar, så presiseres det at det har vært et mål at prosjektmedarbeiderne besto av en som kom fra fylket og hadde kompetanse i folkedans og/eller folkemusikktradisjonene der, samt en fagperson som kom utenfra for å tilføre prosjektet nye perspektiv og ideer. De understreker at denne normen ble holdt i flere fylker, men at det i noen prosjekt - av ulike grunner - også er blitt ansatt personer som ikke tilhørte fylket og som pendlet inn (Mæland et al 2021). Videre har prosjektmedarbeiderne vært en del av fagpersonalet ved Sff, og fagpersonalet ved Sff har bidratt inn mot prosjektmedarbeiderne og fagmiljøet i fylket med opplæring, kunnskap og analyse av folkedans- og folkemusikkarkivmaterialet, seminar m.m.

Av oppgaver har prosjektmedarbeiderne hatt hovedansvaret for *skoleturneene* og *helgesamlinger*. Videre har de vært involvert i lokale øvinger. I følge Bygda dansars egen rapport så har prosjektmedarbeiderne stort sett fungert som hovedlærere på helgesamlingene, med god hjelp fra lokale instruktører og dansere (Mæland et al 2021:18). I tillegg har prosjektene engasjert lokale instruktører og folkemusikere på timebasis inn i prosjektet, samt såkalte «unge forbilder» som har bidratt inn i danseundervisninga.

2.3 Å etablere et Bygda dansar prosjekt

Egil Bakkas ønske var som nevnt å skape en omreisende scene og etablere et nytt Bygda dansar prosjekt hvert år slik at det til enhver tid befant seg et prosjekt i oppstartsfasen, et i mellomfasen og et i slutfasen. Situasjonen de første årene var også at det var stor interesse for å få Bygda dansar til sin region, mens dette har avtatt i den senere tiden. Det er ikke startet opp noen nye prosjekt etter at Arktisk dans (Tromsø) ble avsluttet i 2020.

Hva som skal til for å få Bygda dansar til sin region, er nøye beskrevet på Bygda dansars hjemmeside, der det blir lagt opp til at lokalmiljøet må søke, og at det etableres en delfinansiering fra fylkeskommunen: «Lokal søker oppretter en kontaktperson mellom fylke og prosjektledelse. Organisasjoner, lag eller enkeltpersoner med kompetanse i folkedans, kan sende søknad om å bli vertsfylke og få Bygda Dansar til sitt fylke». Det blir stilt krav til søker at de skal

ha: «god kompetanse i folkedans og være den som Sff henvender seg til i spørsmål gjennom prosjektperioden». Videre stiller Sff krav om redegjørelser for: søkerens kompetanse i folkedans, søkers mål med å få Bygda dansar til sitt fylke, søkers faglige ønskene for prosjektet, situasjonsbeskrivelse av folkedansen i fylket, søknadens forankring i fylkets folkedansmiljø, samt en beskrivelse av de lokale ressursene som kan bidra inn i prosjektet, samt en plan for søknad om støtte til fylket.¹¹

¹¹ <https://www.bygdadansar.no/ske-prosjektet>

3. Rekruttering, deltakelse og gjennomføring av Bygda dansar

De enkelte Bygda dansar-prosjektene er som beskrevet i forrige kapittel, strukturert i tre faser med rekruttering, danseundervisning og sluttforestilling. I ungdommenes deltakelse ligger tilbud om lokale øvinger, helgesamlinger, og mulighet til å delta på midtforestilling og sluttforestillinger. I dette kapittelet vil jeg gå tettere på de erfaringene som viser seg fra tiltakene og aktivitetene som ligger i prosjektet, og beskrive de utfordringene som har vist seg i gjennomføringen av prosjektene.

3.1 Rekruttering

En sentral aktivitet i Bygda dansar har vært å rekruttere unge lokale dansere inn i det enkelte prosjekt. Under pilot-prosjektet Fjordapulv (2001-2004) ble rekrutteringsarbeidet anlagt som en bred turne, med en omreisende konsert-/danseforestilling i de videregående skolene og siden med besøk der elevene ble tilbudt folkedansinstruksjon med ressurser fra senterets ansatte. Erfaringen herfra viste at konsert- og danseturneene ikke ga nye dansere og at det først var med danseinstruksjon til elevene at prosjektet klarte å rekruttere dansere inn i prosjektet (2004:3). I de senere prosjektene har derfor kun rekrutteringsturneer i form av danseundervisning i videregående skoler og på ungdomsskoler blitt videreført. Dette er en prosjektstrategi som synes å ha blitt gjennomført i samtlige av de elleve Bygda dansar-prosjektene i litt ulik form fram til i dag.

Prosjektrapportene viser at det er blitt prøvd ut ulike former på skolebesøkene; i henhold til omfanget på undervisninga, hvilke elever Bygda dansar har rettet seg mot og hvordan skolebesøkene er blitt organisert. I Egdedans i Vest-Agder (2011-2014) jobbet de med rekruttering alle de tre årene, og de knyttet tilbudet opp mot Den kulturelle skolesekken i fylket: «Rekrutteringen skjer hovedsakelig i første og andre prosjektår, men i Egdedans ble det også gjennomført skoleturneer i tredje år for å få flere deltakere til prosjektet. Mange av skoleturneene ble organisert i samarbeid med Den kulturelle skolesekken (DKS) i Vest-Agder fylkeskommune» (2014:10). Samarbeid med DKS er også en modell som er prøvd ut i flere prosjekt. Andre steder har de i tillegg til skoleturneer rettet seg spesifikt mot videregående elever som alt er kroppslig aktive, og har drevet mer målrettet rekruttering blant danseklasser og idrettsklasser.

Også formen på danseundervisninga som skoleelevene blir tilbudt, synes å ha endret seg gjennom de vel tjue årene Bygda dansar har holdt på. Dette blir spesielt tydelig i samtaler med medarbeidere som har fulgt prosjektet over lang tid. De viser til opptil seks-ukers skoleturneer i de tidligste prosjektene og da med et repertoar med fem til ti danser som hver klasse skulle danse seg gjennom: «Men i dag handler det mer om å bruke mer tid på hver elev. Vi har mindre grupper og at det er et mindre repertoar av danser, kanskje bare en, to tre stk. I dag er vi også mye mer på i forhold til kulturskoler og andre grupperinger» (prosjektleder). Men som vedkommende fortsetter med å fortelle, er rekruttering den store utfordringen:

Rekrutteringsarbeidet har vært den store bøygen i alle år. Det koster så mye å ha folk på veien, og få fagpersoner ut på veien med kost og losji og det er så tidkrevende å bli kjent med ungdommen. Jeg synes det har vært det mest utfordrende i hvert enkelt prosjekt. Skoler er skoler, på godt og vondt (prosjektleder).

Utfordringer knyttet til rekruttering går også igjen i samtlige prosjektrapporter og i intervjuene. Utfordringen for delprosjektene har handlet om å rekruttere inn ungdom fra skoleturneene. Fra Lek Østa i Hedmark var erfaringen at: «Erfaringen er at det er lett å engasjere elevene, men vanskelig å konkurrere som nytt fritidstilbud» (2015:15). Fra Trøte i Nord-Trøndelag, ble det rapportert at: «Det har vært utfordringer både med å rekruttere ungdommer til prosjektet og å holde på ungdommene som har vært med i prosjektet. Danseundervisning på skolene ble ofte en suksess, uten at vi fikk rekruttert ungdommer til samlinger» (2013:11). «Erfaringen er at det er lett å engasjere elevene, men vanskelig å konkurrere som nytt fritidstilbud», sier rapporten fra Eggedans i Vest-Agder (2014:10). Det samme går igjen i Telemark: «Lett å engasjere ungdommen på skulerekruttering, men vanskeleg å konkurrere med andre tilbud i ein travel kvardag, så prosjektet rekrutterte få nye ungdom til folkedans» (Tiljetakt 2016:4). I tillegg har utfordringene vært knyttet til å skape balanse i kjønn og kulturell bakgrunn, der rapportene viser til utfordringer med å rekruttere gutter, og ungdom med annen kulturell bakgrunn. Sistnevnte var blant annet tilfelle i Buskerud, der prosjektet viste til at de ikke klarte å rekruttere innvandrerungdom (Danseru` 2012).

Den største utfordringen synes likevel å ha vært å rekruttere ungdom til prosjektet gjennom skoleturneer. De som er blitt fanget opp, har vist seg å ofte ha en eller annen form for tilknytning til tradisjonsdans og tradisjonsmusikk på forhånd. Flere rapporter viser til at de ikke klarte å rekruttere i de delene av fylket hvor det ikke alt var aktivitet knyttet til tradisjonsdans (se Danseru` 2012, Trø Te 2013, Arktisk takt 2020, Rogalender 2019). Andre skriver eksplisitt at ungdommene som har deltatt i Bygda danser alt er aktive dansere i andre danselag (Tiljetakt 2016:18). I rapporten fra Akersarv går det dessuten fram at det ble rekruttert aktivt i eksisterende miljøer: som i Leikaringen til BUL og Hallingringen til BUL, og Norsk Folkemuseums dansegruppe (2017:17). En prosjektleder eksemplifiserte tendensen med at rekrutteringen stort sett skjer i eksisterende tradisjonsmiljøer ved å henlede oppmerksomheten mot ungdommens etternavn: «Det er veldig mye etternavn etter folkemusikere og folkedansere, eller venner av disse. Det er stort sett der vi rekrutterer». Men som en annen mangeårig prosjektmedarbeider påpekte, så har også rekrutteringsgrunnlaget endret seg. Flere ungdom hadde folkedans og folkemusikk som en del av sin familiebagasje for tjue år siden, enn hva som er tilfelle i dag. Det stiller andre krav til rekrutteringen.¹² Til tross for at Bygda danser stort sett har rekruttert fra tradisjonsmiljøets egne rekker, finnes det enkeltstående eksempler på det motsatte: «Og så er det heldigvis noen helt blanke og ferske som blir superstjerner. Så det har kanskje være det artigste. Det er så digg når det skjer», forteller en prosjektleder og utdyper hva slags oppfølgingsarbeid som kan kreves da:

Men det er altså slik att i (fylke) så brukte vi ett år på å ringe en person og overtale og kjøre vedkommende. Så er det enkeltpersoner. Og ofte er det slik at hvis det er ungdommer som har talent,

¹² Funnet gjenspeiles i BDs egen spørreundersøkelse: hvor 120 av 139 respondenter krysser av for at de hørte til miljøet før BD (sp6). Disse hørte til miljøet som del av Dansarlag/leikarring (72), Spelemannslag (60), Undervisning i folkemusikk eller folkedans i kulturskolen (33), Familien (37), Folkemusikklinje på vgs (12), Bygdeungdomslag (7) eller Folkedans- og folkemusikkundervisning i skolen (6).

så har de også talent for andre ting. Sånn at vi konkurrerer jo med alle andre ting: alt i fra sjakk til kule musikktilbud, til idrett og sport (prosjektleder).

Jevnt over viser prosjektrapportene at det gjennom skoleturneer er blitt holdt opplæring for mellom 700 og 5000 elever, med et gjennomsnitt på rundt 1000 elever. De viser også at prosjektene i mindre grad har klart å trekke med seg elevene videre, først som interesserte deltakere og deretter som deltakere i helgesamlinger og videre over i forestillingsarbeidet. Gjennom det første tiåret (2001-2010) klarte prosjektene å verve opptil 100 interesserte i etterkant av skoleturneene og øvrige rekrutteringstiltak. Gjennom de siste ti årene har antallet deltakere sunket og ligget mellom 15-50 ungdom, med et gjennomsnitt på mellom 20-30 stykker. Den samme tendensen viser seg i forestillingsarbeidet hvor det var flere ungdom som var engasjert de ti første årene, framfor de ti siste. De siste ti årene har forestillingsarbeidet engasjert mellom 10 og 20 ungdommer.

Det legges med andre ord ned et stort arbeid i skolerekrutteringen, uten at ungdom blir med videre og uten at de ungdommene som deltar nødvendigvis blir rekruttert gjennom skoleturneene. Da tidligere prosjektmedarbeidere skulle trekke fram utfordrende sider ved Bygda dansar, handlet det blant annet om rekrutteringen: «Spesielt det å få ungdom inn i prosjektet. Vi klødde oss i hodet for å få med ungdom. Vi hadde gode timer og suksess i skolen, og mange som skrev seg opp på en liste, men veldig få kom på samlinger» (prosjektmedarbeider). En annen sa: «Ja. Jeg tror det at vi skal rekruttere er en utopi» (prosjektmedarbeider). En tredje sa: «Det er en utfordring å få med ungdommene videre – og så skal det dannes en gruppe som skal møtes på en annen plass. Det å dra med noen inn i forestillingene. Det var veldig få ungdom som vi klarte å dra med fra skolen. Det var frustrerende» (prosjektmedarbeider).

Alt i pilotprosjektet Fjordapuls ble rekrutteringsutfordringen adressert, og behovet for større langsiktighet i arbeidet ble påpekt: «Vi ser at Bygda dansar på lengre sikt kanskje burde ha meir langsiktige strategiar. Dersom Bygda dansar si satsing i eit bestemt fylke er anlagt fleire år før ho startar vil det kanskje gi ekstra gevinst at ein fekk til folkedansinstruksjon i skulen for det som skal bli målgruppa jamvel så mykje som 3-4 år før sjølve startskotet går» (2004:6). Under forberedelsene til Bygda dansar i Rogaland, ble det gjort forsøk på å rede grunnen siden Rogaland var et fylke med lite danseaktivitet. De hadde møter både med Rogaland fylkeskommune, DKS, og egne forprosjektturer til skolene i forkant av oppstart: «Vi oppretta kontakt med DKS og de lærerne som fantes rundt de Videregående skolene - slik at når vi begynte så kjente vi de godt» (lokal søker).

Foto fra skoleturne. Foto: Laila Urke.

Poenget om en langsiktighet i rekrutteringsarbeid med en varighet utover tre år, er også ett punkt som blir framhevet i flere intervjuer. Ikke minst blir behovet for at noen skal ha mulighet til å ta imot ungdommene i etterkant, trukket fram – et punkt jeg vil komme tilbake til mot slutten av kapittelet.

Gjennom prosjektets tjuve år lange historie er det av prosjektledelsen også høstet viktige erfaringer i henhold til hvilke rekrutteringsstrategier som har fungert. En prosjektleder fremhevet viktigheten av å ha lokkemidler og få fram relevansen til folkedansen: «Når en får brukt nok tid og en har gode gulerøtter å lokke med, og som jeg nevnte: gode forbilder, og en god metodisk pedagogisk plan og gulerøtter: som at en kan reise på festival ha en forestilling å lokke med, og vise at dette er en karrierevei» (prosjektleder). Videre blir det understreket hvor forskjellig situasjonen er i ulike fylker. Noen steder finnes det ressurser innenfor folkedans, andre steder er slike fraværende. I sistnevnte tilfeller har det vært tungt å drive rekruttering.

N.	Prosjekt	Periode	Skoler	elever	Deltakere innom p	Pedagog, instruktør, musiker, koreograf, unge d:	Helgesamlinger	Deltaker/helgesamlinger
1	Fjordapulv	2001-2004	8	733	80	21	16	30
2	Snu nordvest	2004-2007	19	2600	70	10	13	30
3	Lea de	2007-2010	9	700	100	56	13	30
4	Danseru	2009-2012	11	1000	100	40	13	30
5	Trø te	2010-2013	9	1000	33	20	16	ingen info
6	Egdedans	2011-2014	16	2000	21	30	6	ingen info
7	Lek østa	2012-2015		1700	55	60	17	fra 10-20
8	Tiljetakt	2013-2016	6	1200	48	25	12	fra 16-29
9	Akersarv	2014-2017	7	1000	30	27		fra 2-21
10	Rogalender	2016-2019	40	5000	31	29	14	fra 3 - 21
11	Arktisk takt	2017-2020	21	720	76	12	16	fra 3 til 15

Tabell 2: oversikt over deltakere i de ulike aktivitetene.

3.2 Danseopplæring og forestillinger: bredde og elite

Lokale øvinger har inngått som et av flere element i danseundervisninga til Bygda dansar-prosjektene. I Bygda dansars egen rapport blir de lokale øvingene beskrevet som et middel for å få økt dansefrekvensen og for å få knyttet dansen til de steder der tradisjonene hører hjemme (Mæland et al 2021).

I de lokale øvingene har fokuset ligget på samværsdans og de har i hovedsak vært drevet av de lokale lagene med deres instruktører og musikere som er blitt leid inn av Bygda dansar. De er varierende hvor mange lokale øvinger som er blitt holdt, i gjennomsnitt har det dreid seg om rundt 15 øvinger pr. prosjekt, avhengig av størrelsen på de lokale miljøene i fylket. De lokale øvingene er imidlertid avhengig av miljøene som finnes i de enkelte regionene.

I følge intervjuer og rapportene har ikke lokale øvinger nødvendigvis betydd dans med de lokale utøverne. Som en deltaker fortalte om disse øvingene: «Vi hadde noen lokale som kom og ledet øvingene. Men det var bare oss, ingen lokale folk. Det var heller ikke åpent for lokale folk – kun for oss. Skulle det hatt noen varige spor så burde vi bli kjent med de lokale – Vi var i en egen liten boble» (deltaker). Denne typen øvinger er også blitt framstilt som lavterskeltilbud og som «løse og ufarlige», som ungdommene selv kunne ta initiativ til, mens ledelsen i Bygda dansar sørget for å leie inn lokale instruktører (deltaker). Det har også vært varierende hvor mange ungdom som har deltatt. Ifølge intervjuene har de lokale øvingene hatt betydning for rekrutteringen inn i prosjektet.

Det er imidlertid helgesamlingene som er blitt framstilt som møteplassen i prosjektet. Under disse har ungdommene fra fylket møttes til en helg med dans og undervisning, i tillegg til at det er blitt lagt vekt på det sosiale. Her har Bygda dansars instruktører hatt ansvaret for danseundervisning og det pedagogiske opplegget, mens det er lagt opp til at lokale lag og foreninger bidrar som frivillige og står for rammen rundt med matlaging, innkjøp, vask, nattevakter osv. I Bygda dansars rapport blir helgesamlingene presentert ved at det i hovedsak er de prosjekttilsatte som har vært hovedlærere på helgesamlingene. I tillegg har de fått hjelp av lokale instruktører og dansere. På de lokale øvelsene har det derimot vært et poeng å involvere lokale dansere og instruktører. Videre skriver de at helgesamlinger i stor grad er blitt lagt til helger og steder der de lokale miljøene alt har planlagt dansefester, kappleiker og lokale/regionale festivaler. De påpeker også at det har vært et mål å få til samværsdans på kveldstid under helgesamlingene (Mæland et al 2021).

Selv om det ikke har vært rom for en stor undersøkelse av ungdommenes erfaringer, uttrykker de som er blitt intervjuet om sin deltakelse at de har erfart helgesamlingene som noe positivt. Som en forklarte om samlingene: «Sirka en helg i måneden, både opp mot forestilling, og noen mer frie helgesamlinger. Jeg dansa for det meste med den gjengen som var med i Bygda dansar. Kom ikke i kontakt med andre. Alt i alt fungerte det greit» (deltaker). Vedkommende la også vekt på at det var mye fokus på forestillingene: «Der møttes vi på en skole, og var i vår egen boble. Lørdagskvelden – dansearrangement med de lokale». Også prosjektrapportene framstiller dette som en svært positiv aktivitet som ikke har bydd på andre utfordringer enn de som knyttet seg til den rent praktiske gjennomføringen og behovet for tilgang på frivillig arbeidskraft.

Fra midtforestilling. Foto: Geir Olaf Gjerdem

I prosjektrapportene og i Bygda dansars egen presentasjon har pedagogikken som er blitt brukt ovenfor ungdommene blitt framstilt som en individrettet metodikk der fokuset har ligget på å øke danseferdigheten til den enkelte. Det er blitt fokusert på dybde i dansekunnskapen gjennom arbeid med et lite utvalg danser, og det er blitt gitt stort rom for personlig stil og uttrykk i dansen. Selve undervisninga har ifølge rapportene blitt gjennomført gjennom herming og praktisk øving der deltakerne skal erfare kunnskapen i egen kropp og knytte den immaterielle kulturarven sterkere til seg selv. Det er også blitt lagt opp til at talenter har kunnet få spesiell oppfølging. I undervisningen er det ikke minst lagt opp til at folkemusikken har vært en integrert del av undervisninga og i forestillingsarbeidet (Lek Østa 2015:7).

Intervjuer med prosjektansatte underbygger en slik forståelse av danseundervisninga. Både individorientering, utforskning og leik har stått sentralt. Også leken og ikke minst gjøgleriet, er blitt løftet fram: «Synes det er en kvalitet det å leke og ta sjanser som var litt på tur ut av folkedansen. Det har vi fått inn igjen. Det å leke og gjøgleriet – gjøgleri er et fantastisk ord som kan være fantastisk kunst, men også leikent. Det er noe vi har fått tilbake – og jeg synes vi ser at folk ikke er så konforme når dem danser lenger. Det liker jeg (prosjektleder og -medarbeider). Med leken følger også en romslighet for å prøve ut ting og for å gjøre feil:

Jeg – liker godt at det er lov å gjøre feil. Det er en god kilde til læring. Sånn at man ikke lager en øst-europeisk versjon av folkedansen. Det blir som med fotball – det er lov å leike og gjøre feil og samtidig score tre mål, slik som fotballspilleren Messi gjør. Sånn er det også i dansen. At det er basert på lek, det er et viktig prinsipp som jeg har fokusert på. Og jeg tror også at det er et prinsipp som jeg har støtte i på senteret (prosjektleder og -medarbeider).

Både prosjektrapportene og intervjuene gir uttrykk for at danseundervisningen er blitt tatt svært godt imot og fungert bra ovenfor ungdommene. En deltaker løftet fram instruktørene: De har vært svært gode til å lære bort; «i tillegg fikset de det sosiale på kurset bra» (deltaker). I undervisningen har det som nevnt blitt lagt inn leik og utforskning av bevegelser som i utgangspunktet kan virke å ligge langt unna folkedansen. Ungdommene kunne derfor også oppleve at helgesamlingene bød på utfordringer som de ikke alltid var helt forberedt på, blant annet med eksperimentell dans. Der og da kunne dette oppleves ubehagelig, men i etterkant synes vedkommende at det var morsomt å bli utfordret:

Vi dreiv og jobba litt utafor boksen. For eksempel så hadde vi en hel helgesamling der vi skulle danse ulike farger. Vi skulle krype/dra oss framover på gulvet. Vi skulle skape ulike bilder og stemninger. Det er jo egentlig bra, men som 16-17 åring er en kanskje litt kritisk til sånne ting. Men der og da tenkte jeg: uff hva er det der (deltaker).

Rapportene viser at helgesamlingene er blitt organisert over samme lest med rundt tre helgesamlinger i halvåret der samlingene ofte består av: middag og dans på fredagen, danseundervisning med instruktør på lørdagen, og oppsummering og sosial aktivitet på søndagen. Noen av samlingene har også vært knyttet opp til dansefester slik at ungdommene har fått mulighet til å bli kjent med de lokale miljøene. Gjennom prosjektperioden har det vært en tendens til at samlingene har gått fra å være fokusert på dans, leik og utforskning til å bli mer fokusert mot forestillingene, spesielt opp mot sluttforestillingen. I løpet av prosjektperioden viser det seg derfor å ha skjedd en bevegelse fra fokus på deltakelse og bredde til mer fokus på individuelle danseferdigheter og sceneprestasjoner. Dette er noe også prosjektledelsen har vært seg bevisst,

og som en prosjektmedarbeider sa det: «Vi skulle opp på et høyt nivå. De som ikke hadde talent for bevegelse – var med en stund og tenkte nok at dette er ok, men her hopper vi av. Mange var ikke komfortable med å skulle danse på det nivået [som forestillingene la opp til]» (prosjektmedarbeider). Men som vedkommende understreket; selv om ikke alle ungdommene som rekrutteres er med i forestillingene, så er de likevel en del av gruppa.

Et mål med Bygda dansar er både å favne bredt *og samtidig* satse på eliten i form av å skulle utdanne noen ungdommer til et høyt nivå innenfor folkedans. Målet blir fulgt opp i måten prosjektet har strukturert undervisningen på, med et økende fokus på forestillingsarbeidet gjennom prosjektperioden mens samværsdansen gradvis faller i bakgrunnen. Arbeidet med å både favne bredt og utdanne toppdansere over en periode på tre år, er blitt erfart som utfordrende. Bredden og det sosiale skaper grunnlaget for toppen, samtidig er det ikke mye tid å gjøre det på. En prosjektleder og -medarbeider sa: «det er også en gjenganger at det er mange deltakere innom. Men når en står igjen med forestillingene så er det ikke det så mange igjen». Forestillingsarbeidet er krevende. Samtidig er breddearbeidet sentralt for å få til et godt miljø og integrering i ungdomsgruppa og få kontinuitet i dansen. Som en prosjektmedarbeider fortalte, hadde de gode erfaringer med dette under Lea de i Oppland: «Vi ser at den sosiale integreringa i Lea de med mye samværsdans, gjorde at deltakerne fikk god kontakt med hverandre og miljøet, og de fikk også mye dansetrening tidlig i hele prosjektperioden» (prosjektmedarbeider). Spenningen mellom bredde- og elitesatsing setter dessuten krav til instruktørene: «Ambisjonsnivået setter store krav til instruktørene og at alle deltakerne blir utfordra på sitt nivå. Følte at det ble gjort på en god måte i Oppland – at de klarte å utfordre alle uansett dansenivå. Det lar seg gjøre, men stiller krav til de som gjør det» (deltaker).

Prosjektperioden på knappe tre år legger opp til at det skal skje en avskalling og siling av deltakere; Det blir mer og mer fokus på de sceniske opptredende. Det krever at ungdommene er motivert for mye trening og terping. Scenearbeidet har imidlertid gitt ungdommene mulighet til å jobbe med profesjonelle innenfor scenekunst, noe som er blitt trukket fram som svært positivt og inspirerende av ungdommene.

Toppsatsingen som ligger som et sentralt mål i prosjektet, er også avhengig av at det finnes ungdom i fylket som har en viss danseerfaring og et talent for bevegelse. Flere steder har det vist seg å være vanskelig å rekruttere ungdom med denne erfaringen, fordi eksisterende tradisjonsmiljø er lite eller fraværende, slik som f. eks i Nord-Trøndelag og i Troms. I rapporten fra Trø te erfarte de utfordringer med å i det hele tatt å skape et sosialt miljø:

Nord-Trøndelag fylke har få unge aktive folkedansere. Det fantes ikke noe miljø for unge folkedansere i fylket før Trø te' startet, det har altså kun vært noen få enkeltstående dansere rundt om i fylket. Det var dermed utfordrende å skape et sosialt fellesskap, og for nyankomne ungdommer føltes det kanskje som et lite miljø å skulle etablere seg i (2013:11).

Erfaringer formidlet i rapportene og i intervjuene er at det kreves en bredde og et sosialt miljø både for å skape de toppdanserne. Bygda dansar har som mål å få fram og for å skape de sluttforestillingene det blir lagt opp til. Alle prosjektene får ikke til dette, blant annet fordi forutsetningene i fylket ikke er tilstede og fordi det ikke er ressurser nok i prosjektet. I slike tilfeller har prosjektene måttet hente inn ungdom fra andre regioner for å ha nok utøvere til forestillingene, slik de måtte under Trø te sin sluttforestilling i Nord-Trøndelag.

Bredde og et godt sosialt miljø har vist seg som en forutsetning for å klare å få fram noen få topputøverne i de enkelte delprosjektene. Samtidig kan det virke som dette ikke er tilstrekkelig. Det kreves også en kontinuitet i dansingen som det ikke er rom for i dagens prosjektorganisering med vel tre helgesamlinger i halvåret og enkeltstående lokale øvinger. En prosjektleder trakk fram kontinuitet i dansinga som en akilleshæl ved prosjektets organisering. Toppsatsing og opplæring av tradisjonsbærere av folkedans, handler om å få fram noen få dansere som danser knallbra, framfor hundre som danser halvbra, og vedkommende etterlyste andre tiltak for å nå dette målet. Et slikt tiltak var en pool av lokale instruktører som kan reise rundt i regionen og holde jevnlige øvinger: «Ungdommene trenger ukentlige øvinger, eller en viss frekvens. Du må kunne øve og øve. Men det går også på menneskelig ressurser – jeg tror at en pool – og utdanne fem-seks instruktører som reiste rundt. Da hadde det blitt et mye bedre resultat (...). Det kreves kontinuitet» (prosjektleder).

3.3 Utforsking og revitalisering av lokale dansetradisjoner

Faglig fordyping og forskning i lokale dansetradisjoner er en sentral grunnpilar i Bygda dansar. En prosjektmedarbeider mente at det handler om å legge til rette for ulike forvaltningstradisjoner av dansen – og skape et tradisjonsmangfold. Som vist i kapittel tre, inngår utforsking av lokale dansetradisjoner i prosjektenes forberedelses- og oppstartsfasen. Dette skjer blant annet gjennom studier av arkivopptak, fortrinnsvis ved senteret i Trondheim. Det blir lagt ned forholdsvise store ressurser i det faglige skoleringsarbeidet til prosjektmedarbeiderne med mange fagsamlinger. Det er også dette dansematerialet som læres bort til ungdommene i prosjektet.

Dyrkingen av de lokale danseuttrykkene er noe prosjektmedarbeiderne trekker fram som en kvalitet ved Bygda dansar. En prosjektleder mente: «Jeg tenker at det over en lang periode er fagpersoner tilsatt – og at du kan gå inn i et tradisjonsmateriale fra et spesifikt område. Kan få oversikt over bredde og dybde i et tradisjonsområde». En annen prosjektleder fremhevet at fordypningsarbeidet bidro til å både skape variasjon og mangfold:

Jeg synes kanskje det er en av de kuleste tinga. For det har jo vært estetikk i de enkelte fylkene som ikke finnes andre steder. Variasjonen har vært veldig vektlagt (...) og at det ikke er en versjon (av en dans), men mange versjoner. Og at valsen og reinlender kan danses på ganske mange forskjellige måter. Så å legge til rette individuell tilpasning – det er det kule her. Også det å leite fram særegen musikk og revitalisere tradisjoner (prosjektleder).

Den samme prosjektlederen trakk også fram at nettopp Bygda dansars fordypning i lokale variasjoner av en dans, har bidratt til å skape et større mangfold i tradisjonsdansen på et nasjonalt nivå, noe som blant annet kan ses i det som presenteres på landskappleikene – hvor variasjonen i danser er langt større nå enn for ti-femten år tilbake.

Arbeidet med de lokale dansetradisjonene har i hovedsak vært forbeholdt prosjektledelsen i Bygda dansar og medarbeidere med relasjon til senteret. Tendensen er at dette har foregått som en intern prosess hvor lokale ressurser i mindre grad er blitt trukket inn.¹³ Som jeg vil komme tilbake til i kapittel fem og punktet om ulike forventningshorisonter: har dette bidratt

¹³ I enkelte prosjekt har imidlertid enkelte lokale ressurspersoner blitt trukket inn, blant annet i Akersarv, Rogalender og Arktisk takt.

til friksjoner, nettopp fordi de lokale søkerne har opplevd at Bygda dansar har trukket seg tilbake i en fase av prosjektet hvor de burde ha vendt seg ut mot lokalmiljøet og fokusert på rekruttering.

Til sist skal det nevnes at Bygda dansars arbeid med å revitalisere folkedansen og skape et tradisjonsmangfold er blitt møtt med motstand av etablerte folkedansmiljøer. Implisitt i intervjuer med prosjektmedarbeidere kommer det fram at enkelte lokale lag har møtt Bygda dansars danseformidling med skepsis - og som en trussel mot egne forvaltningstradisjoner og bestående dansepraksiser. I arbeidet med å revitalisere folkedansen ligger det med andre ord også en solid kime til makt- og profesjonsstrid, slik vi også finner det igjen andre steder i kulturfeltet. Tidvis har prosjektmedarbeidere derfor opplevd det som krevende å skulle formidle et mangfold i møte med tradisjonsmiljøer som har en fast forståelse av dansens estetikk.

3.4 Forestillingsarbeidet: folkedansen til scenen

Den overordnede ideen med Bygda dansar har, som beskrevet, vært å skape en ambulerende scene for folkedans som skulle bidra til å utdanne profesjonelle folkedansere. Derfor har det også vært et stort fokus på forestillingsarbeidet i prosjektene; en midtveisforestilling i løpet av andre året av prosjektet med fokus på å danse dansene slik de blir gjort det i samværsdansen (Mæland et al 2021: 20), og så en sluttforestilling mot slutten av tredje året. Samtlige prosjekt har fått fram disse forestillingene, hvor midtveisforestillingen har hatt en lavere ambisjon enn sluttforestillingene. Til sammen dreier det seg om 22 forestillinger og 62 visninger.

En ledetråd og ambisjon i arbeidet med sluttforestillinga har vært kunstnerisk eksperimentering og revitalisering av folkedansen. Målet har vært å skape dansekunst på tradisjonsdansens premisser ved å bruke folkedans- og folkemusikkformene og ved å la element som motiv og stegrytmikk fra kjernerepertoaret i fylket, danne det koreografiske grunnlaget for forestillingen. Dette inkluderer mangfold i stil og uttrykk og at den individuelle danser har fått stå fram. Eksperimenteringen har også skjedd ved at dansen er blitt satt inn i ulike kunstneriske rammer som eventyr, film, revy, hip hop, samdans, dikt og syngespill.

Dette har skjedd ved at tradisjonsdansen er blitt blandet med andre uttrykk: med teater, andre dansesjangre (hip hop, moderne dans osv.) og ved å la den individuelle danser stå fram. Eksperimenteringen har også skjedd ved at dansen er blitt blandet med andre medier; som video og film. Ikke minst har dansernes kostymer underbygd forestillingenes uttrykk. Det betyr at de som regel har beveget seg langt utenfor det tradisjonelle sceneuttrykket med folkedrakter og bunader. Mange forestillinger har også hatt nylaget musikk.

Gjennom de tjue årene har formen på forestillingene endret seg fra teater og over til et rent fokus på dansen (jf. delrapportene). En prosjektmedarbeider forklarte at de tidligste forestillingene var preget at regiører fra teateret skulle løse de sceniske utfordringene knyttet til dansen med tekst, mens i de siste årene så har dansen fått stå mer fram på sine egne premisser:

Også har vi gått fra folkedansteater der tekst er bærende, til dans uten tekst. Det er jo steinhardt for en ungdom å skulle lære seg dans, teater og så tekst i tillegg (...). Det er jeg veldig glad for at de siste årene – mindre tekst og mer dans, og musikk. Det er jeg veldig glad for at den tette sammenkoblingen mellom livemusikk og dans, på scenen. Det blir øyeblikkskunst der og da.

I arbeidet med forestillingene er det lagt vekt på profesjonalitet, og det er trukket inn profesjonelle regiører, scenografer og musikere for å løfte forestillingene opp på et høyt kunstnerisk nivå. I noen tilfeller har ungdommene medvirket til å skape det sceniske uttrykket, selv om det stort sett er blitt styrt av de profesjonelle. Gjennom de tjue årene har det som nevnt også vært stor bredde og eksperimentering i det sceniske uttrykket og størrelsen på forestillingene, noe denne oversikten gir et kort innblikk i:

Fylke	prosjektnavn	periode	Navn	Bærende element
Sogn og Fjordane	<i>Fjordapuls</i>	2001-2004	Meistermøy	Rytmask tekstlig teater kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Regissør Leif Stinnerbom
Møre og Romsdal	<i>Snu Nordvest</i>	2004-2007	Tru og utru	Rytmask tekstlig teater kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Regissør Leif Stinnerbom
Oppland	<i>Lea de</i>	2007-2010	Flate steinar er til å sitja på	Samtidsdans – og musikk kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Koreograf Sigurd Johan Heide
Buskerud	<i>Danseru'</i>	2009-2012	liti Kjersti	Syngespill – og musikal kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Regissør Leif Stinnerbom.
Nord-Trøndelag	<i>Trø te'</i>	2010-2013	Mellom rutene	Samtidskoreografi basert på sjakk kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Koreograf Sigurd Johan Heide
Vest-Agder	<i>Egdedans</i>	2011-2014	Svartefela	Koreografi og tekst kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Regissør Jimmy Meurling og koreograf Torill Steinjord
Hedmark	<i>Lek Østa!</i>	2012-2015	Skog	Koreografi inspirert av tekst og bilete basert på lokal folkedans og folkemusikk. Indra Lorentzen, koreograf og regissør.
Telemark	<i>Tiljetakt</i>	2013-2016	Mørkt her endå er i dalen	Koreografi med sang og tekst basert på lokal folkedans og folkemusikk. Hæge Manheim og Stian Roland, koreograf og regissør for framsyninga
Akershus	<i>Akersarv</i>	2014-2017	Konglomerat	Samtidskoreografi basert på lokal folkedans og folkemusikk. kunstnerisk ansvar: Trine Sjølyst og Mathilde Øverland kunstnerisk veiledning: Rom for dans: Caroline Nesse og Marius Kjos
Rogaland	<i>Rogalender</i>	2016-2019	Sviver i det	Samtidskoreografi med videografiske element basert på lokal folkedans og folkemusikk. Koreograf Ingeleiv Berstad
Troms	<i>Arktisk takt</i>	2017-2020	Kalde mønstre	Dansefilm, folkedanskoreografi og samtidsmusikk kombinert med lokal folkedans og folkemusikk. Koreograf Sigurd Johan Heide

Tabell 3: Oversikt over sluttforestillinger

I intervjuene blir forestillingsarbeidet trukket fram som en positiv erfaring av ungdommene selv, siden det både gir sceniske erfaring, mulighet for å jobbe med profesjonelle scenekunstnere og fordi det er et mål å jobbe mot: «Det var moro at det var noe konkret vi jobbet fram

mot. Ga veldig mening at vi skal øve inn noe» (deltaker). En deltaker som hadde vært med i flere prosjekt, trakk også fram at det var mest inspirerende da ungdommene selv fikk en innflytelse på det som skulle presenteres på scenen. Også de lokale søkerne trekker fram forestillingene som en side ved Bygda dansars arbeid som har vært opplevd som et svært positivt innslag. Forestillingene har jevnt over også fått god pressedeckning og positiv oppmerksomhet i mediene, og de er både blitt vist på nasjonale og regionale scener slik som: Riksscenen, Telemarksfestivalen og Regional arena for samtidsdans.

Fra Bygda dansar-forestilling. Foto: Audun Stokke Hole.

Samtidig viser regnskapene og gjennomgangen av rapportene at mye ressurser og mange av helgesamlinger har gått med til scenisk arbeid. For ungdom som er dyktige og er motivert for å stå på scenen, virker det å ha fungert greit, mens for ungdom som kanskje er mer interessert i å danse framfor å stå på scenen, har det vært mer blanda erfaringer med det sceniske fokuset. En deltaker sa: «Det er viktig med et felles mål. For min del var det litt mye fokus på det. Jeg hadde jo en bakgrunn fra miljøet – men hadde mest lyst til å bare danse. Litt mye fokus på forestilling» (deltaker). For denne deltakeren ble fokuset på sluttforestillinga for stort, og vedkommende fortsatte med å foreslå at mindre fokus på sluttforestillingen, og mente at:

Mener det er viktig å fokusere på samarbeidet lokalt for å få folk til å bli – skape et større og breiere miljø. Viktig å ha et felles mål å jobbe fram mot, men ikke sikkert det er en stor sluttforestilling som skal være målet på om et prosjekt er vellykka eller ikke. Det som viser om prosjektet er vellykka er ettervirkning: hvor mange som blir med videre, like viktig som en superbra sluttforestilling (deltaker).

Denne deltakeren var ikke alene om å foreslå et mindre fokus på den store sluttforestillinga og et større fokus på å trekke ungdommene med slik at de forblir i folkedansen og blir tradisjonsformidlere. Nettopp videreføringen eller veien videre for deltakerne i Bygda dansar, er et sentralt og avsluttende punkt blir fulgt opp nedenfor.

N.	Prosjekt	Periode	Danseforestillinger	forestillinger	Inge deltakere og forbilde	Publikummere
1	Fjordapuls	2001-2004	Sogn og Fjordane i tre seg (2002/2003)	2	34	450
			Meistermøy (2004)	3	35	900
2	Snu nordvest	2004-2007	Lykkejegeren (2006)	3	22	250
			Tru og Utru (2007)	2	35	700
3	Lea de	2007-2010	Tversnitt (2009)	3	39	ingen info
			Flate steinar er til å sitje på (2010 eksamenforestillinga)	5	13	1600
			Flate steinar er til å sitje på (2010)	2	26	ingen info
4	Danseru	2009-2012	Trøyst (2011)	1	21	140
			Liti Kjersti (2012)	4	26	1041
			Konungs Tafla (2012)	2	11	80
5	Trø te	2010-2013	Mellom rutene –det første trekket avgjør ofte det siste	3	30	253
			Halling på Kant (2012)	1	12	ingen info
6	Egdedans	2011-2014	Svartefela (2014)	2	10	200
			Nå har det hendt! (2014)	3	13	180
7	Lek Østa	2012-2015	Skog- et dansedik (2015)	2	11	161
			Telesegn med Tiljetakt (2015)	3	24	323
8	Tiljetakt	2013-2016	Mørkt her endå er i dalen (2016)	2	27	367
			Mitt distrikt (2016)	2	14	175
9	Akersarv	2014-2017	Konglomerat (2017)	3	17	140
			Dansehuset (2018)	4	10	72
			Sviver i det (2019)	3	9	335
10	Rogalender	2016-2019	UKM Arctic og samarbeid mot Russland (2018)	2	4	700
			KulTur på Måselva	2	8	180
			Æ e på vei (2019)	1	10	130
11	Arktisk takt	2017-2020	Kalde mønster	8	11+18 gjestedansarar	300

Tabell 4: Oversikt over forestillinger, antall deltakere og estimert antall publikum.

3.5 Veien videre for Bygda dansars ungdommer

Et hovedmål med Bygda dansar er å lære opp ungdom til å bli folkedansere som holder et høyt scenisk nivå og som blir tradisjonsformidlere. En sentral utfordring er imidlertid hva som skjer med ungdommene etter at et Bygda dansar-prosjekt er avsluttet. Hvor går veien videre og i hvilken grad blir ungdommene fanget opp av strukturer og mennesker innenfor de etablerte tradisjonsmiljøene? Her vil jeg først belyse forbindelsene til de regionale og lokale miljøene, siden de nasjonale relasjonene og møteplassene.

En utfordring har vært å bygge bro mellom Bygda dansar og de *lokale og regionale miljøene*. Dette er et ansvar som dels har ligget på Bygda dansars prosjektledelse og som har handlet om å skape muligheter for ungdommene å bli kjent med det folkedansmiljøet som eventuelt befinner seg i regionen og det miljøet som finnes på landsbasis. En tidligere prosjektleder omtalte det som en bristende forbindelse ut til lokalmiljøet. Vedkommende mente det var behov for langt tettere forbindelser. I flere av rapportene har denne forbindelsen blitt påpekt og jobbet med gjennom sosialt og kulturelt arbeid som knytter deltakerne til regionen, slik som i Egdedans: «En viktig suksessfaktor for å fortsette å danse etter endt prosjektperiode er å introduseres for miljøet generelt og oppdage at det er flere ungdommer som danser rundt om i Norge» (2014:12). Det samme poenget ble trukket fram av en tidligere deltaker: «Det handler veldig mye om det sosiale og det sosiale miljøet – og være en del av et fellesskap. Men å fortsette å være med i miljøet er viktig. Siden Bygda Dansar forsvinner, er det så viktig at det er noen der og står der og tar deg imot» (deltaker). I noen prosjekt har også Bygda dansar klart å skape

disse gode forbindelsene til de lokale og regionale folkedansmiljøene, slik det ble vist til i rapporten fra Lek Østa: «Hedmark juniordanslag vil danne grunnlaget for videre arbeid med folkedansen i fylket, og det var viktig at Lek Østa-ungdommene bidro i aktiviteter sammen med dem» (2015:18). Også i Tiljetakt ble det satset bevisst på å introdusere ungdommene for et miljø som gjorde at de fortsatte etter at prosjektet var ferdig: «Tiljetakt har sett stor ringverknad på deltaking og rekruttering av ungdomar til prosjektet frå miljøet. Me har bevisst oppsøkt lokale kappleikar med deltaking i lagdans for å legge eit grunnlag for at ungdomane har eit miljø etter at prosjektet er ferdig» (2016:18). I andre prosjekt har det vært langt vanskeligere å se samme type resultat.

En ting er prosjektledelsen i Bygda dansar og deres arbeid for å tilrettelegge for at ungdommene blir kjent med de lokale miljøene. Et annet forhold er i hvilken grad de regionale og lokale miljøene faktisk har et miljø som kan ta imot ungdommene. I mange lag og organisasjoner er gjennomsnittsalderen på medlemmene høy, og ofte har de ikke et ungdomsmiljø i fra før av. Lagene kan ha ulike leikaringstilbud for barn, mens ungdomsgruppa mangler. I slike tilfeller det derfor vanskelig å se at de lokale lagene har så mye tilby ungdommene hvis ikke ungdommene synes det er ok å dra på dansefester der gjennomsnittsalderen er 60-70 år. Dette er også en utfordring som er blitt påpekt i intervjuer: «På landsbasis er det jo et ungdomsmiljø: men det er jo ikke ungdomsringer på enhver plass lenger. Nei. Og det er ikke nok kurs. Festivalene har jo kommet og er ganske sterke da. Men på lokalt plan så blir det vanskelig - vil ungdommen være med å danse med 70-åringene?» (lokal søker). En prosjektleder sa: «Og det er klart at et lokalmiljø som består av 60+, er kanskje ikke noe lokalmiljø. Og for et lokalmiljø på 60+, så er det vanskelig å vite hvordan de kan ta imot ungdommene» (prosjektleder). Utfordringene ligger både i at ungdommene skal ha et miljø som de kan finne seg til rette i, og de lokale lagene må kunne oppleve at de er rustet til å ta imot ungdommene. Slik situasjonen har vært for mange Bygda dansar-prosjekt, har ikke dette vært tilfelle. Det er med andre ord ikke nødvendigvis noen som står klare til å ta imot ungdommene etter endt deltakelse i Bygda dansar. Dette er et tilbud det må jobbes med og her er det behov for tiltak. En tidligere søker mente at det derfor bør være 10-20 ungdommer som kommer ut av et BD-prosjekt og som danner grunnstammen inn i en nyetablert regional gruppe. Andre peker derimot på at ungdom som kommer ut av Bygda dansar og som ønsker å gå videre kan rette seg mot de profesjonalserte dansegruppene. Om det hadde fantes en utdanning, kunne de ha blitt fanget opp her. Men pr i dag finnes som nevnt, ikke et slikt tilbud.

En annen utfordring delprosjektene har adressert, er å skape forbindelser mellom deltakere i Bygda dansar og et mer nasjonalt ungdomsmiljø for folkedans. I rapporten fra Lek Østa var dette en forbindelse de gir uttrykk for at det ble jobbet med, og der deltakelse i lagdans på Landskappleiken og Landsfestivalen i 2013 ble fremhevet som viktig for å motivere ungdommene og for å synliggjøre prosjektet (2013:18). En av Bygda dansars egne deltakere mente at nettopp muligheten for å oppdage at det finnes et miljø av ungdom utenfor Bygda dansar som danser folkedans, var avgjørende for at vedkommende fortsatte. I dag er vedkommende med i et av danseensemblene for folkedans.

Veien videre for Bygda dansars ungdom handler med andre ord om å skape muligheter for å hjelpe dem over i et lokalt/regionalt miljø i de tilfeller det finnes, samt å introdusere de til et større og nasjonalt folkedansmiljø hvor de kan møte annen ungdom. Men som en lokal søker treffende sa det: «Med det er vanskelig å rekruttere ungdom hvis du ikke har ungdom» (lokal

søker). Som vist i kapittel 2, er det få muligheter for ungdommene å utvikle egne folkedansferdigheter innenfor eksisterende norske utdanningssystem.

I Bygda dansars egen prosjektorganisering er det imidlertid laget et rom for at enkelte deltakere kan fortsette og utvikle seg, først som unge danseforbilder i senere Bygda dansar-prosjekt og kanskje også som prosjektmedarbeidere. Det betyr at prosjektet selv har laget en mulighet for ungdommene å jobbe videre med dansen, en mulighet som også er blitt benyttet og som har gitt unge dansere en sjanse til å ha dans som næring.

En annen mulighet er de profesjonelle dansekompaniene som har vokst fram på 2000-tallet, med Frikar, Kartellet og Villniss. Dansekompaniene representerer et mulig steg videre for enkelte av Bygda dansars utøvere, slik som beskrevet ovenfor. Samtidig er dette et langt sprang som krever store ferdigheter. Som påpekt i Bygda dansars egen rapport, er det et gap i kunnskap mellom ungdom som kommer fra det frivillige folkedansfeltet og den kompetansen som kreves for å ta del i profesjonelle kompanier (Mæland et al 2021:7). Bygda dansar dekker litt av dette kunnskapsgapet. Likevel er det en jobb å gjøre for at de profesjonelle dansekompaniene som i dag sliter med å få tak i dansere til produksjonene sine, har tilstrekkelig tilgang på kvalifiserte unge dansere (prosjektleder).¹⁴

Et siste punkt knyttet til veien videre for Bygda dansars ungdommer er i hvilken grad deltakelse i Bygda dansar faktisk har hatt betydning for videre deltakelse i folkedansmiljøet. Spørsmålet er: hvem har tatt med seg kunnskap om og i folkedansen videre? Rammene for denne evalueringen har ikke gitt mulighet for å følge opp et slikt spørsmålet som krever et kvantitativt materiale. I bygda dansars egen rapport som oppsummerer prosjektets 20 år lange historie, har de imidlertid materiale som indikerer veien videre for en del av Bygda dansars tidligere deltakere. Med utgangspunkt i 139 respondenter fra tidligere prosjekt, sier 76% (105) av disse at de i stor eller svært stor grad, har vært involvert i folkedans- eller folkemusikkaktivitet etter Bygda dansar, mens 9% (12) svarer verken i stor eller liten grad. 2,2 % (3) svarer at de ikke har vært involvert, og 14 % (19) svarer at de i svært liten grad eller i liten grad har vært involverte (Mæland et al 2021). Svarene fra undersøkelsen viser dessuten at mange har fortsatt med å både danse og formidle folkedansen videre. Totalt har 44 % (61) virket som folkedansinstruktører, 35 % (49) har jobbet som folkedansutøver og 30 % (42) har hatt oppdrag og fått lønn som folkemusikkutøvere (ibid). Dessuten har mange mottatt lønn for arbeidet. For de 65 respondentene som har svart at BD har vært viktig for at de danser folkedans i dag, er det 46 % (30) som har fått lønn som folkedanslærere/instruktører og 43 % (28) som har svart at de har fått lønn som folkedansutøvere (Mæland et al 2021). Selv om det kan knyttes en rekke forbehold til survey-tallene fra Bygda dansars egen undersøkelse, er det tydelige at ungdommenes deltakelse i Bygda dansar har skapt et engasjement for folkedansen. Det har skapt en vilje hos ungdommene til å fortsette å danse og virke som tradisjonsbærere, og det har skapt et ønske om å videreformidle egen kunnskap om og i dansen. Slikt sett har Bygda dansar både bidratt med rekruttering til folkedansen samtidig som de har bidratt til å profesjonalisere dansen og etablere den som en næring i regionene.

¹⁴ <http://musikkultur.no/nyheter/ledige-jobber-for-folkedansere-6.54.96244.17ddf21029>

3.6 Oppsummering

Innenfor forvaltningen av den immaterielle kulturarven blir det satt opp et grunnleggende skille mellom *kunnskap om* og *kunnskap i* (Planke et al 2018). Kunnskap om folkedans viser til den mer tradisjonelle og kjente formen for kunnskapsproduksjon som handler om dokumentasjon av folkedansen – en type kunnskap som lar seg plassere i arkiv og bøker. Det handler om innsikt i danseuttrykk, dens historie, estetikk, kontekst m.m. Kunnskap i viser imidlertid til den kunnskapen som er såkalt handlingsboren og som ikke lar seg løsrive fra personen som utøver den. Kunnskapen sitter i kroppen, og kommer til syne i det øyeblikk den utøves. Bygda dansar brer seg som vist i dette kapitlet over begge disse kunnskapsformene; gjennom sitt arbeid med å dokumentere regionale danseformer og ved å lære opp ungdom i regionens dansetradisjoner. Det er likevel kunnskap i, som er prosjektets hovedmål – og som det settes mest ressurser inn på. Dette kapitlet har belyst de erfaringene som er høstet fra aktivitetene i prosjektet og de utfordringene som har vist seg i gjennomføringen av prosjektene.

Gjennomgangen viser at skoleturneene har bidratt til å gi en bred synlighet og gjort at prosjektet har nådd ut til mange ungdommer med folkedansen. Tiltaket har bidratt til formidling av kunnskap om folkedansen til mange tusen ungdommer. Erfaringene viser likevel at skoleturneene ikke nødvendigvis har gitt videre rekruttering til prosjektet. Gjennomgående har rekrutteringen til Bygda dansar vært et vanskelig punkt som synes å ha blitt stadig mer utfordrende. Den vanligste rekrutteringsveien inn i prosjektet har i hovedsak skjedd via de alt etablerte folkemusikk- og folkedansmiljøene, og indikerer at tiden trolig er moden for å revurdere skoleturneer som rekrutteringsstrategi og heller vurdere andre strategier. I de få tilfellene hvor ungdom helt uten bakgrunn i tradisjonsmiljøene er blitt rekruttert inn via skoleturneer, har dette fått oppmerksomhet og blitt trukket fram. Erfaringene viser også at det er behov for en langsiktighet i rekrutteringsarbeid med en varighet utover tre år.

Den faglige fordypninga i regionenes folkedanstradisjoner har vist seg som en stor styrke ved Bygda dansars arbeid. Her aktiveres det eldre dansemateriale og bidrar til å skape et tradisjonsmangfold i regionen og i det nasjonale folkedansmiljøet. Dansepedagogikken som er blitt brukt ovenfor ungdommene har også blitt tatt svært godt imot og har fungert godt ovenfor ungdommene. Undervisningen har vært individrettet og fokusert på å øke danseferdigheten hos hver enkelt. Den har dessuten basert seg på lek, utforskning og utvikling av personlig stil i dansen. Også fokus på dybde i dansekunnskapen gjennom arbeid med et lite utvalg danser, har stått sentralt. Danseundervisningen rettet mot ungdommene har i hovedsak skjedd innenfor Bygda dansars rammer uten nevneverdig kontakt med de lokale og regionale miljøene. Det økte fokuset på scenisk forestillingsarbeid mot slutten av prosjektperioden har imidlertid ført til spenninger i prosjektets mål mellom å både favne bredt og å skulle utvikle toppdansere.

Bygda dansars forestillinger har blitt tatt godt imot i regionene og de har gitt ungdommene viktige erfaringer med å jobbe med profesjonelle på et høyt nivå. Bygda dansar har hatt høye ambisjoner for forestillingene sine. Erfaringene viser at prosjektet har lyktes godt med å nå målsetningene med å heve ungdommenes dansekunnskap opp på et godt scenisk nivå, og med å etablere dansekunnskapen i de unge kroppene. Det har gått med store ressurser til dette arbeidet, og i hovedsak høstet positive erfaringer av dette. Enkelte antyder likevel at det ambisiøse sceniske fokuset kanskje burde trappes ned.

Utfordringen for prosjektet er at det fortsatt mangler en forutsigbar struktur rundt folkedansen som gir muligheter for å ta dansen videre etter endt Bygda dansar-deltakelse. Materialet viser at det kreves et arbeid i regionene med å skape miljøer tilpasset for ungdom – og det kreves tydeligere utdanningsmuligheter.

4. Regional forankring og nasjonal profesjonalisering

Bygda og det lokale har en helt sentral plass i Bygda dansar-prosjektene. Det gjenspeiler seg i tittelen på prosjektet, i dansetradisjonene og -uttrykkene som blir fokusert og formidlet, og i organiseringen av prosjektet som temporære lokale innsatser. Samtidig er det i samspillet mellom Bygda dansar og de lokale dansetradisjonene, at utfordringene for gjennomføringen av prosjektet har vist seg tydeligst.

Søknadskravene fra Bygda dansar og Sff legger opp til at søker redegjør for egen kompetanse og faglige ønsker for prosjektet, beskriver situasjonen for folkedans i sitt fylke i henhold til ressurser og beskriver søknadens forankring i fylkets folkedansmiljø. Gjennomføringen av delprosjektene hviler dessuten på engasjement og frivillig innsats fra de lokale miljøene. Likevel viser erfaringene fra delprosjektene at det lett oppstår friksjoner og utfordringer i samarbeidet. Alt i pilotprosjektet Fjordapuls i 2004, ble utfordringen adressert, der de skriver at: «Vi ser at vi var seint ute med å dra inn dei lokale folkedans- og folkemusikkmiljøa i Fjordapuls, og at vi kunne ha lagt mer arbeid i å gi fagleg oppdatering til og ha faglege drøftingar med desse miljøa» (2004:6). Utfordringene mellom senterets medarbeidere og de lokale miljøene adresseres også i Rambølls evaluering av Norsk senter for folkemusikk og folkedans så sent som i 2018 (2018:18).

Utfordringene prosjektene har møtt på, handler delvis om temaene som ble adressert i 2004. Det har handlet om 1) ulik forventningshorisont 2) når og hvordan de regionale miljøene skal involveres, dvs. om medbestemmelse og ressursbruk. 2) Videre har det handlet om formidling og overføring av kunnskap, og ikke minst om 3) de regionale miljøenes mulighet til medvirkning og involvering. Videre synes det å være ulike oppfatninger av hvordan Bygda dansar bidrar inn i de regionale folkedansmiljøene som mange steder består av lokallag med tilhørighet innenfor Norges ungdomslag (NU) og eller FolkOrg.

4.1 Ulik forventningshorisont

Ulik forventningshorisont til hva Bygda dansar skal bidra med har vært et punkt som har bidratt til å skape friksjon. Dette viser dels tilbake til alle delmålene som ligger i Bygda dansar som lover mye, blant annet i forhold til rekruttering. Spørsmålet om å styrke folkedansen gjennom økt rekruttering har vært et sentralt punkt der Bygda dansar og regionene har hatt ulike forventninger til hva som skulle skje. Mange miljøer har vært opptatt av å rekruttere medlemmer til de regionale og lokale organisasjonene FolkOrg og NU, mens Bygda dansars rekrutteringsstrategier i første rekke har handlet om å rekruttere ungdom til Bygda dansar. I flere tilfeller har ønsket om rekruttering også vært grunnen til at et miljø søkte å få prosjektet til sin region. Når det viser seg at Bygda dansar ikke gir nevneverdig flere medlemmer i de lokale organisasjonene, har dette vært en kime til konflikt. Som en lokal søker sa det: «Jeg opplevde

prosjektet litt introvert – mye tid på arkivopptak – jeg var ikke så mye med. Den faglige fordypninga var et eget studium for lederne i prosjektet, men etter hvert gikk det utover rekrutteringa – som var min beveggrunn på å søke» (lokal søker). En annen lokal søker sa:

I forhold til ungdommene så har det fungert bra. Men bredden i rekrutteringa fungerer ikke. Men det at de skal forske og den kompetansehevingsbiten som de egentlig ikke kommuniserer ut – så hvis de hadde brukt de midlene mer på ungdommene. Men det nytter ikke å bruke penger på forskning uten folk som danser (lokal søker).

Flere lokale søkere stilte seg kritiske til prosjektstrukturen: At første halvåret var innadvendt med fokus på tilsetninger og faglig fordypning, uten at det nødvendigvis var så mye utadrettet aktivitet. De var også kritiske til at rekrutteringen først kom i gang sent på høsten/over jul. Prosjektstrukturen gjør dessuten at sluttforestillingen finner sted på våren og kolliderer med skoleslutt for mange ungdom.

En lokal søker formulerte de ulike forventningshorisontene ved å si at først føler lokalmiljøet seg så heldig som har fått et sentralt og profesjonelt prosjekt som Bygda dansar til sin region, men i neste omgang føler de at de får noe tredd nedover hodet: «For det kreves en del frivillige. Det er også det at det er forventning at ungdommene skal komme til miljøet i etterkant. Men så er egentlig ikke prosjektet tenkt sånn» (frivillig i lokalt prosjekt og prosjektleder).

I de siste Bygda dansar-prosjektene er det blitt lagt vekt på å etablere ressursgrupper samt å ha et oppstartsmøte med de lokale organisasjonene nettopp for å avklarte forventningene til prosjektet, uten at dette nødvendigvis har bidratt til å løse mange av de utfordringene som oppstår.

4.2 Samarbeid og frivillighet

Hvordan samarbeidet mellom Bygda dansar og de lokale lagene skal foregå, er et annet forhold som har skapt utfordringer. Delprosjektene er basert på et bredt regionalt engasjement; i muligheten for å benytte lokale instruktører og musikere, i tilgang på lokaler og miljøbyggere, og ikke minst i tilgang på frivillige hender som kan bidra inn mot alt arbeidet som kreves med helgesamlinger og opp imot forestillingsarbeidet. I enkelte delprosjekt synes det som om delprosjektene har lyktes godt i å få til samarbeid, slik som det går fram i rapporten fra Buskerud (Danseru` 2012).

I rapporten fra 2012 framheves særlig det gode samarbeidet: «Danseru` har hatt godt samarbeid med Buskerud Folkemusikklag og lokale spelemannslag, samt lokale danseringar i NU» (2012: 9). Prosjektet viser også til et godt samarbeid med Sigdal kommune, Sigdal spellemannslag og folke-musikksenteret på Prestfoss. I utgangspunktet skulle egentlig ikke Danseru` besøke flere skoler for rekruttering, men siden lederne i Bygda dansar fikk møte tradisjonsbærerne i kommunen og hente verdifull kunnskap fra dem, så valgte Bygda dansar å besøke Sigdal ungdomsskole for å lære ungdommene springar. I følge rapporten ga dette grunnlag for et dansemiljø som spellemannslaget kunne føre videre, og det var også en måte for Bygda dansar å vise takknemlighet på (2012:5). Som en følge av godt samarbeid viser rapporten dessuten til at det gikk med mindre penger til helgesamlinger fordi: «Prosjektet hadde ikkje vesentlege utgifter til lokale samlingar då samlingane blei gjennomført i samarbeid med eksisterande danseaktivitet i fylket» (2012:11). Nytt i Buskerud sin rapport var også en lang opplisting av samarbeidspartnere i prosjektet på der også de lokale organisasjonene ble løftet fram.

Buskerud-prosjektet er eksempel som viser at samarbeidet kan gå godt. I Buskerud var det imidlertid et vitalt folkemusikkmiljø. Det samme synes å være situasjonen i Hedmark og prosjektet Lek Østa (2015). Situasjonen har ikke vært slik alle steder. I rapporten fra prosjektet *Lea de* i Oppland ble for eksempel mangelen på lokal forankring i prosjektet trukket fram som en utfordring, og de skriver at de tidlig i prosjektet skulle vært mer aktive ovenfor det lokale miljøet og fått de sterkere med i *Lea de*. Det blir dessuten påpekt at mye av det faglige og ikke-faglige arbeidet burde vært knytta tettere opp mot de ulike tradisjonsmiljøene i Oppland (2010:10). Ikke minst påpeker rapporten behovet for å finne fram til områder i Oppland der folkedansen ikke står så sterkt, for så å legge inn mer ressurser i disse områdene (2010:10). En ungdom som var med i prosjektet mente også at samarbeidet med lokalmiljøet burde vært tettere, for eksempel ved helgesamlinger:

(...) at en kobler på det lokale laget sånn at en kan bli litt kjent. F.eks. at prosjektleder er i jevnlig kontakt med de lokale laga – dvs. at de prøver å koble deltakere m det lokale miljøet; «her har vi en deltaker som burde vært koble på hos dere». Eller at lokalmiljøet sier at her har vi noen som burde vært med i Bygda Dansar. Jeg tror det kunne vært gjort en bedre jobb der (deltaker).

Også i prosjektet i Rogaland ble samarbeidet mellom de lokale kreftene og Bygda dansar trukket fram som utfordrende, særlig i arbeidet med å skaffe frivillige hender som prosjektet er avhengig av for å kunne avvikle helgesamlinger og få til det sosiale miljøet. Dette kom fram både i intervjuer med lokale søkere og i Bygda dansars rapport fra prosjektet, hvor det står:

at prosjektet krever mange frivillige i forbindelse praktisk gjennomføring av helgesamlinger og forestillinger (matlaging, nattevakter, miljøbyggere). Dugnadsinnsatsen viser seg å være avhengig av enkeltpersoner i folkemusikk- og folkedansmiljøet og foreldre. Det er tidkrevende å få til underveis med tilgjengelige ressurser, nettverk og samarbeid» (2019:3)

I andre regioner har det ikke nødvendigvis vært det store miljøet å bygge på, eller det kan ha vært at noe deler av fylket har et miljø, mens det har vært fraværende i andre deler.

Mangelen på eksisterende tradisjonsmiljøer har skapt andre utfordringer for Bygda dansar. Dette var tilfelle under prosjektene både i Nord-Trøndelag og i Troms, noe som også ble løftet fram som en utfordring i sluttrapporten fra Trøndelag: «Nord-Trøndelag fylke har få unge aktive folkedansere. Det fantes ikke noe miljø for unge folkedansere i fylket før Trø te' startet, det har altså kun vært noen få enkeltstående dansere rundt om i fylket. Det var dermed utfordrende å skape et sosialt fellesskap, og for nyankomne ungdommer følte det kanskje som et lite miljø å skulle etablere seg i» (2013:11).

I Troms ble samarbeidet med de lokale lagene fremstilt som krevende. Prosjektledelsen opplevde at enkelte lag stilte krav, uten at de ville delta. Prosjektledelsen valgte derfor å overse disse og kun ha fokus på noen lag. Prosjektet hadde også en sterk forankring i fylkesadministrasjonen.

I siste instans handler samarbeid om personlige relasjoner. Som en erfaren prosjektleder hevdet, er det vanskelig å få til den informasjonsflyten som trengs med enkeltpersoner, og med FolkOrg, Nu og andre lag, fordi det ikke er nok ressurser i prosjektet:

Til slutt så lener man seg på enkeltpers i NU og FolkOrg. Det handler mer om hva som forventes av lokallaga. Det er kjempevanskelig. Så i alle fall i de prosjektene som jeg har deltatt i så lener man seg på enkeltpersoner og de som har vært sentrale, enkeltpersoner i Folkorg og NU i de forskjellige fylkene (prosjektleder).

Rapportene og intervjuene viser at det også er andre forhold som har skapt friksjoner i samarbeidet mellom Bygda dansar sentralt og de lokale miljøene. Det har handlet om opplevd anerkjennelse av lokal kompetanse og om overføring av fagkompetanse fra Bygda dansar til lokale utøvere. En lokal søker fortalte om problemer knyttet til utlevering av lokalt arkivmateriale fra arkivet ved Sff og tolket dette som uttrykk for at de fra sentralt hold ikke hadde tiltro de lokale søkeres tolkningskompetanse. Andre var opptatt av at miljøet fikk for lite igjen: «Vi hadde to fagdager – der vi diskuterte en dans. Men det er også noe vi lett kunne gjort uavhengig av Bygda dansar. Tidsmessig brukte de et halvt år på å forberede prosjektet, gjennom forskning. Men jeg synes det er litt rart. Det kunne kanskje vært gjort mer effektivt» (lokal søker), mente denne lokale søkeren.

Nedenfor følger en punktvis liste over forhold som har skapt utfordringer:

- *Samarbeidsutfordringer:* Det er ofte ikke satt av nok ressurser; dvs. lagt ned nok tid og arbeid i å få til et reelt samarbeid. Mange av rapportene viser til slike utfordringer. Samarbeid med mange involverte er krevende og de forutsetter langsiktighet og gode evner til å etablere sosiale relasjoner, og de krever en stor vilje fra begge parter.
- *Lokalt eierskap:* Manglende muligheter for at lokale søkere kan ta eierskap til prosjektet, siden prosjektet har en klart definert og fast definert oppbygning. Dette framstilles som en utfordring som har vært i Bygda dansar siden starten av.
- *Kommunikasjon av målsetninger og prioriteringer:* Vanskeligheter med å kommunisere ut den totale målsetninga og alle delmålene som ligger i prosjektet. Lokale søkere opplever at prosjektet trekker seg inn i seg selv og forsvinner litt første halvåret. Prosjektledere for Bygda dansar forteller at de er opptatt av å formidle prosjektets målsetninger i starten av prosjektet og sier at: «Men når vi begynner på siste året og fokuserer så mye på sluttforestillinga, og da kan en oppleve at prosjektet forsvinner for lokalmiljøet» (prosjektleder).
- *Samarbeid med lokale miljøer:* Unge prosjektmedarbeidere uten tilhørighet i fylket er blitt trukket fram som en utfordring i rapportene og av lokale søkerne i de tre prosjektene dette var tilfelle (Telemark, Vest-Agder og Rogaland). I følge rapportene har dette gjort det vanskeligere å få kontakt med det lokale dansemiljøene, slik det ble påpekt i rapporten fra Tiljetakt (2016:4) og Egdedans: «Dette var med å begrense kontakten med det frivillige folke-dansarbeidet» (2014:3). Hos de lokale søkerne har dette skapt misnøye siden tilsetting av eksterne prosjektarbeidere har medført store reiseutgifter, hatt manglende forankring i miljøet og dermed ikke vært de miljøbyggerne som de var tenkt å være.
- *Manglende lokalkunnskap:* Fra lokale søkeres side har prosjektledere uten lokal kunnskap skapt uheldige situasjoner: «De har ikke lokalkunnskap – prøver å sende ut en lokal musiker. De sier at vedkommende må reise kollektivt, men da kjenner du ikke dette fylket – du kan ikke reise kollektivt her» (lokal søker).
- *Manglende dialog:* Prosjektlederne selv har påpekt dialogen med de lokale organisasjonene som noe av det mest utfordrende med prosjektlederjobben, slik en prosjektleder sa det: «det mest utfordrende har vært dialogen med lokalmiljøet – og få de med på hele løpet» (prosjektleder).

4.3 Faglige interessemotsetninger: dansens estetikk

Utfordringene i samarbeidet mellom senterets ansatte og de lokale miljøene har også bestått av faglige interessemotsetninger. I mange tilfeller har f. eks unge prosjektmedarbeidere som formidler nye fortolkninger av et eldre lokalt dansemateriale møtt motstand fra et eldre lokalt etablert miljø med sine forståelser av hvordan tradisjonsdansen skal utføres. En prosjektansatt forteller at diskusjoner om dansens estetikk er noe som har gått igjen i mange av fylkene der Bygda dansar har vært:

Det slår meg jo først og fremst at folkedans betyr noe. Dans og folkedans er noe folk bryr seg om – og har et sterkt forhold til. Det er interessant - det betyr noe. I mange fylker har det vært mye diskusjon om dansen – og at du kan ikke danse en reinlender sånn, og ungdommene ser uferdige ut. Og folk er blitt sinte. Og det har vært kime til diskusjon (prosjektleder).

Det har med andre ord oppstått diskusjoner om dansens estetikk. Prosjektmedarbeidere kan referere til historier der lokale tradisjonsdansere har kommet innom for å kommentere danseundervisningen til ungdommene i Bygda dansar. I slike møter har det både oppstått profesjonskamper og faglige maktkamper. En prosjektmedarbeider som bodde utenfor fylket vedkommende jobbet i, fortalte om sin erfaring med å skulle formidle den lokale arkivdansen tilbake til det lokale miljøet: «Å bli sett på som ressurs for det som er tradisjonen i en region – det tror jeg er et langt sprang. Når en kommer utenfra, så krever det mye av den som kommer – for den posisjonen tar det tid å få» (prosjektmedarbeider). Dette viser at implementering av ny kunnskap, både handler om hvem som formidler, om tillitt og tid.

4.4 Lokale avtrykk? Oppfølging og videreføring

En del av evalueringsoppdraget har vært å undersøke hva som skjer med de lokale organisasjonene og miljøet etter at Bygda dansar har avsluttet sitt delprosjekt. En prosjektmedarbeider mente at til tross for samarbeidsutfordringer, har Bygda dansar vært med på å føre sammen miljøer som ikke tidligere har hatt kontakt: «I flere fylker er vi med på å samle folkedansmiljøet». Vedkommende trekker fram dansestedet Fuglen i Rogaland som eksempel på det gode som kan komme ut av et Bygda dansar-prosjekt. Jeg skal komme tilbake til dette initiativet som har vist seg svært vellykket. Andre stemmer hevder at Bygda dansar har hatt motsatt effekt, slik Hallgrim Hansegård fra danseensemble Frikar uttrykker i et åpent innspill til Statlig strategi for folkemusikk og folkedans: «Periodebaserte tiltak som t.d. det elles fenomenale “Bygda dansar” har overtatt rekrutteringsarbeidet i regionar som har gjort at lokale, frivillige har trekt seg tilbake og ikkje kome tilbake på banen når prosjektet er over (Hallgrim Hansegård 29.11.2020)».

Utfordringene med Bygda dansar, har som beskrevet i kapittel fire, vært å etablere en videre forbindelse mellom Bygda dansar-ungdommene og de lokale miljøene i etterkant av et prosjekt. En deltaker sa: «Når du er med i Bygda dansar da er du med i Bygda dansar-miljøet, hvis det gir mening. Du er ikke med i folkedansmiljøet» (deltaker). Derfor legges det vekt på å skape slike forbindelser. Som nevnt er situasjonen for de lokale folkedansmiljøene ulike, så også deres muligheter for å ta imot ungdommene etter et prosjekt. Noen steder har det ikke vært miljøer for folkedans i det hele

tatt (f. eks Trøndelag). Andre steder har de støtt på utfordringer knyttet til alder og manglende tilbud. Dermed har det heller ikke vært aktuelt for ungdom å søke seg til disse, selv om det har forekommet.

I et senere Bygda dansar-prosjekt har de imidlertid klart å etablere et samlingssted hvor det er tilrettelagt for ungdom. *Fuglen* på Siddisstova i Stavanger, er et sted der folk møtes til spill og dans, mat og prat, gjennom vel fem arrangementer i året. *Fuglen* ble startet opp av Folkemusikkarkivet ved Ryfylkemuseet i samarbeid med det lokale Bygda dansar-prosjektet, Rogaland Ungdomslag, BUL Stavanger og Sandnes folkedanslag og med støtte fra FolkOrg og Dextra Musica. *Fuglen* var et prosjekt som løp parallelt med Bygda dansar og ble startet i samarbeid med Bygda dansar fordi de lokale søkerne var opptatt av at noe skulle leve videre etter Bygda dansar. Under helgesamlingene i Rogaland ble disse derfor kombinert med dansekvelder på *Fuglen* der ungdommene fikk møte deler av det lokale miljøet. I følge arrangørene ga dette et positivt resultat. Siden er flere av de samme ungdommene blitt brukt som unge forbilder i *Fuglens* utvidede tilbud med «småfuglsamling» for små barn.

Graden av såkalte «lokale avtrykk» handler også om i hvilken grad Bygda dansar har bidratt til en faglig styrking av de lokale og regionale folkedansmiljøene. I Bygda dansars bruk av lokale folke-musikere og danseinstruktører i undervisningen, har prosjektet absolutt bidratt til å styrke de lokale miljøene underveis i prosjektperioden. Samtidig er det vanskeligere å spore hva slags effekter og lokale avtrykk dette gir i lokalsamfunnet i etterkant av et prosjekt.

Et tredje aspekt ved spørsmålet om «lokale avtrykk», er i hvilken grad den lokale dansekunnskapen som prosjektet utvikler, blir videreført og implementert lokalt og dermed kan sies å ha styrket de lokale miljøene. I Bygda dansars prosjektorganisering er det lagt inn to faglige arrangement for lokalmiljøet, mens det er lagt opp til vel ni fagsamlinger for de involverte i Bygda dansar, uten at disse samlingene når ut til de lokale miljøene. Det har, ifølge intervjuer med prosjektledere, ikke handlet om at de lokale *ikke* har vært invitert, men at fokus hos prosjektledelsen har ligget et annet sted:

Når en sitter oppe i det, mye å fokusere på, da prioriterer en kanskje ikke på det tette arbeidet med å styrke lokalmiljøet rent faglig. Vi kunne gjennomført flere seminarer og kurs, slik at de eldre danseinteresserte kunne lært med oss. Vi sa alltid i at alle var velkommen, men de tar ikke det steget av seg selv (prosjektmedarbeider).

Implementering av ny kunnskap til regionene og de lokale miljøene, er med andre ord en side ved Bygda dansars arbeid som det i dagens modell er lite rom for å følge opp. I hovedsak synes det kun å være ungdommene som får tilgang på denne kunnskapen, ikke lokalmiljøene. Situasjonen er dessuten at mange prosjektmedarbeiderne forsvinner ut av regionen til nye oppdrag, mens de involverte ungdommene reiser ut i forbindelse med utdanning når prosjektet er avsluttet. Her blir mangelen på faglig kompetanseoverføring og faglig kontinuitet til de lokale miljøene spesielt synlig. For folkedansmiljøet ville det vært en stor gevinst om det ble etablert ordninger som la til rette for at kunnskapen i sterkere grad ble implementert og forble i regionen. Hva som skjer på lang sikt, dvs. ti år etter avsluttet Bygda dansar-prosjekt og noen av ungdommene eventuelt kommer tilbake til regionen, er vanskeligere å måle. Slike langtidsvirkninger har det ikke vært mulig å fange opp i denne evalueringen.

4.5 Oppsummering

Kapitlet har vist at det er i forholdet mellom regional forankring og nasjonal profesjonalisering at mange av Bygda dansar sine store utfordringer har ligget, og hvor det også er et stort potensiale for forbedringer. Utfordringene prosjektene har møtt har handlet om 1) ulik forventningshorisont til hva Bygda dansar skal bidra med i en region. Som vist, har regionene ofte håpet på bred rekruttering, mens Bygda dansar har hatt profesjonalisering som sitt mål. 2) Utfordringene har handlet om hvordan de regionale miljøene skal involveres, og om medbestemmelse og ressursbruk. Her har det vært ulik oppfatning av hvilke aktiviteter i prosjektet som har vært mest sentrale og om styringen av prosjektet. 3) Videre har det handlet om forvaltning, formidling og overføring av kunnskap, og hvem som forvalter «den rette» kunnskapen om dansen. Det har bydd på utfordringer for unge prosjektmedarbeidere som kommer utenfra å skulle formidle andre versjoner av regionens danser. 4) Utfordringene har ikke minst handlet om de regionale miljøenes mulighet til medvirkning, involvering og til å ta eierskap til prosjektet. Prosjektmodellen legger i liten grad opp til medvirkning. 5). Videre synes det å være ulike oppfatninger av hvordan Bygda dansar bidrar inn i de regionale folkedansmiljøene, og hva slags lokale avtrykk de setter i en region.

5. Bygda dansar: målene og prosjektmodellen

Sentralt ved evalueringen av Bygda dansar har vært å vurdere i hvilken grad Bygda dansar har nådd sine målsetninger, og komme med forslag på justeringer av mål opp mot ressursituasjonen, vurdere styrker og svakheter ved prosjektet og hvilke resultater prosjektet har gitt. Nedenfor ser jeg på de erfaringer som er høstet med de ulike målformuleringene og belyser i hvilken grad enkelte delmål blir oppfylt. Til sist belyser jeg hvordan prosjektmodellen samsvarer med målformuleringene.

5.1 Målformuleringer og erfaringer

I målformuleringene til Bygda dansar ligger det brede og omfattende målsetninger. Prosjektet har som overordnet mål: *å styrke folkedans som kulturarv, kunstnarleg uttrykk og samværsform*. Til dette hører delmålene:

- Sikre at landet til ei kvar tid har *gode frilans tradisjonsdansarar, dansepar og ensemble frå mange regionar*. Dei skal kunne syne pardans og halling i ulike samanhengar, som del av kulturarven vår, og som del av eit profesjonelt dansefelt.
- Utvikle nye idear og teknikkar for formidling, presentasjon og undervisning av og i folkedans.

I tillegg følger delmål som følger det enkelte Bygda dansar-prosjekt:

- Å rekruttere og læra opp ei gruppe unge dansarar innafor ein lokal eller regional danse-tradisjon til eit godt teknisk og kunstnarleg nivå.
- Å rekruttere nokre få toppdansarar, innanfor denne tradisjonen, som vil satse på dansen som del av yrkesverksemda si anten som frilansdansarar eller pedagogar.
- Å gi ungdom, særleg i bygde-Noreg, eit tilbod om å arbeide med dans på eit høgt nivå.
- Å hjelpa fram dans som attåtning, ikkje minst i bygdemiljø.
- Å gi regionen erfaring med å arbeide med kunstnarlege og sceniske uttrykk på et godt nivå.
- Å styrka fagkompetansen for dans i lokalmiljøet, regionen.
- Å inspirere og styrke det vanlege, frivillige folkedansarbeidet.
- Å styrka den lokale/regionale folkemusikken mellom anna ved å knyta han sterkare til dansen som han alltid har høyrte saman med.

Den overordnede målformuleringen til Bygda dansar vitner om et ønske om å løfte og styrke folkedansen som kulturuttrykk. Her ligger et ønske om dyrke toppdans/eliten så vel som bredden (samværsdans). Å fokusere på både bredde og elite er to svært ulike målsetninger som også krever ulike typer tiltak. Som vist i rapporten så langt, er det i skjæringspunktet mellom målet om elite og bredde at mange av Bygda dansars utfordringer finnes. Videre har prosjektet en rekke un-

dermål som knytter seg til gjennomføringen av det enkelte prosjekt. I undermålene gjenspeiles fokuset på elite og bredde, samtidig som flere mål knytter seg til en styrking av regionens folkedansarbeid. Som vist, er det også i avveiningen mellom dansearbeidet rettet mot Bygda dansars ungdom og arbeidet mot de lokale/regionale miljøene at de øvrige utfordringene har ligget.

Det brede spennet i målformulering har imidlertid vært en utfordring for de som har jobbet i prosjektet. Om prosjektets mange målsetning, sier en prosjektleder dette:

Jeg tenker at det er utrolig ambisiøst. Det er store og vide og sprikende målsetning. Helheten er veldig stor. Og det er veldig ambisiøst i forhold til de ressursene en har til rådighet – og i forhold til hvordan ressursbruken er organisert i dag. Det er stort å skulle favne alt: rekruttere, skal fordype seg som fagperson, ta inn igjen det som finnes i miljøet, og så skal man drive opplæring, og talentutvikle og særlig nå som det ikke finnes ungdom som går til ukentlige treninger – da er det hardt å få til den mengdetrening som kreves (prosjektleder).

Slike erfaringer gjenspeiles i de fleste intervjuene og i rapportene. I Bygda dansar ligger mange og ambisiøse målsetninger som verken de økonomiske eller menneskelige ressursene i prosjektene har mulighet til å oppfylle. De mange målformuleringene har også skapt en tidvis krevende jobbsituasjon for de som har jobbet i prosjektene. Det har forutsatt at de prosjektansatte har vært fleksible i henhold til arbeidstid og har vært villige til å jobbe ekstra. Prosjektene stramme økonomi har også medført at enkelte har påtatt seg mye mer arbeid enn hva som lå i stillingen, for å være sikker på at budsjettet ikke ble overskredet: «Min største utfordring var økonomistyringen. (...) Jeg var redd for å gå over budsjett. Spinket og sparte på det meste og brukte meg selv i veldig mange oppgaver – og det ble en 150 % jobb. Det var min største utfordring» (prosjektleder).

Å skulle dekke alle roller er ikke bare strevsomt for prosjektlederne, det kan også bidra til at rollene blir uklare, slik en deltaker erfarte det i et prosjekt, hvor prosjektleder også hadde rollen som koreograf i forestillingsarbeidet. Det fungerte ikke så godt ovenfor ungdommene, ifølge denne utøveren. En annen prosjektleder mente at i ytterst få tilfeller blir alle målene til Bygda dansar oppfylt, og at du som prosjektleder må velge hvilke av flere sprikende mål du skal prioritere. Vedkommende mente også at alle målformuleringene er en kime til konflikt i det lokale samarbeidet, fordi det skaper alt for høye forventninger til hva prosjektet skal bidra til i en region:

Det har vært vanskelig i samarbeid med de lokale. Det har også vært en forventning om at alt dette (alle målene) skal skje når prosjektet er i boks: at vi skal ha fått fram mange unge stjerne-dansere, og vi skal ha rekruttert 50 stykker og at det skal være mange ute i lokallaga. Mens vi ser jo at vi jobber med mennesker og mennesker trenger tid på å bli gode – de fleste (prosjektleder).

5.2 Måloppnåelse

Til tross for Bygda dansars brede vifte med målformuleringer, synes mange av målformuleringene å være oppnådd – om alle delprosjektene ses over ett. Dette gjelder særlig målene som knytter seg til ungdommenes danseopplæring, der mange mål er nådd:

- Å rekruttere og lære opp ei gruppe unge dansarar innafor ein lokal eller regional dansetradisjon til eit godt teknisk og kunstnarleg nivå.

- Å gi ungdom, særlig i bygde-Norge, et tilbud om å arbeide med dans på et høgt nivå.
- Å gi regionen erfaring med å arbeide med kunstnarlege og sceniske uttrykk på et godt nivå.
- Å styrke den lokale/regionale folkemusikken ved å knyte han sterkare til dansen som han alltid har høyrte saman med.

Som vist i kapittel 4, har Bygda dansars nyskapende danseopplæring av ungdom i bygde-Norge bidratt til å lære opp de ulike ungdomsgruppene i sine regionale dansetradisjoner. Mange har også fått opplæring som har gjort at de har nådd et høyt teknisk og kunstnerisk nivå. I arbeidet har også regionens danse miljø blitt trukket inn, noe som har bidratt til at regionen har fått erfaring med å skape danseforestillinger på et godt scenisk og kunstnerisk nivå. Bygda dansars engasjement av lokale og regionale folkemusikere i danseopplæringa og i sceniske arbeidet har ikke minst bidratt til å knytte den lokale og regionale folkemusikken sterkere til dansen.

I Bygda dansar ligger også andre delmål som trolig kan sies å ha blitt oppfylt, men som det er vanskeligere å måle effekten av:

- Å rekruttere nokre få toppdansarar, innanfor denne tradisjonen, som vil satsa på dansen som del av yrkesverksemda si anten som frilansdansarar eller pedagogar.
- Å hjelpe fram *dans som attåtnering*, ikkje minst i bygdemiljø.

Som vist i Bygda dansars egen rapport med spørreundersøkelse blant tidlige Bygda dansardeltakere, så har Bygda dansar klart å rekruttere ungdom til å både bli frilansdansere og til å bli dansepedagoger (Mæland et al 2021). Hvor mange dette dreier seg om, er imidlertid vanskeligere å måle. Også målet om hjelpe fram dans som ekstranæring er blitt oppfylt, både gjennom Bygda dansars engasjement av lokale instruktører, gjennom Bygda dansars egen utdanning av ungdommer som siden er blitt tatt inn som unge forbilder og noen ganger også som instruktører. Ikke minst er målet blitt oppfylt ved at noen deltakere er blitt frilans folkedansere.

Til sist hører de delmålene som i mindre og mer varierende grad synes å ha blitt oppfylt:

- Å styrka fagkompetansen for dans i lokalmiljøet, regionen.
- Å inspirere og styrke det vanlege, frivillige folkedansarbeidet.

Som beskrevet i kapittel fem, er punktet som omhandler styrking av fagkompetanse for dans i regionen et område som prosjektet i mindre grad har prioritert.

De mange utfordringene som har kommet fram i samarbeidet med regionene, gjør at det også er vanskelig å komme med en entydig uttalelse om at Bygda dansar har bidratt til å styrke det vanlige frivillige folkedansarbeidet. I noen prosjekt har det skjedd en styrking, mens i andre prosjekt er det vanskelig å se at dette har skjedd.

Et poeng som bør løftes fram her, er at arbeidet rettet mot de lokale miljøene framstår som en prosjektjobb i seg selv. Dette er dessuten et arbeid som – på samme måte som rekrutteringsarbeidet – synes å kreve en større langsiktig enn tre år. Bygda dansar hviler på en frivillighet fra de lokale og regionale miljøene – uten at miljøene alltid opplever at de får noe særlig igjen for

arbeidet (se 5.1).¹⁵ I arbeidet med de lokale dansemiljøene er det et stort potensiale for forbedring og for å tenke nytt om prosess og medvirkning.

5.3 Resultater av Bygda dansar

I evalueringsarbeidet har det også ligget et ønske om å vurdere hvilke *resultater prosjektet har gitt* på individnivå, regionalt nivå og nasjonalt nivå, og på kort og lengre sikt, i forhold til oppdraget til Bygda dansar, og formålet til Norsk senter for folkemusikk og folkedans. Siden evalueringsarbeidet, i samråd med Sff, antok en kvalitativ karakter og gikk bort fra å prioritere en stor survey blant tidligere deltakere og arrangører, har vi ikke grunnlag for å gi kvantitative resultater av Bygda dansar-prosjektene. Oppsummeringen av Bygda dansars resultater nedenfor er i stedet basert på de erfaringene fra prosjektet som er gjort rede for i kapittel fire og fem, samt Bygda dansars egen survey (Mæland et al 2021).

Gjennom sin tjuve år lange historie med mange og lange skoleturneer har Bygda dansar synliggjort folkedansen. De har nådd mange tusen ungdom som har fått møte og prøve folkedans og slik fått kunnskap om folkedansen. De ungdommer som gjennom disse tjuve årene har deltatt, har fått mulighet til lære seg folkedanser, de har fått individuelt tilpasset opplæring og de har nådd et nivå der de ikke bare har kunnskap om folkedansen, men til en viss grad også kunnskap i folkedansen. Bygda dansar har med andre ord vært viktig for å rekruttere og lære opp unge mennesker i folkedansen, og det har vært et viktig incitament for at unge mennesker har valgt å jobbe videre innenfor tradisjonsmiljøene, enten som frilans dansere eller musikere, folkedanspedagoger eller at de har søkt seg et yrkesliv i organisasjoner eller museer som jobber med folkemusikk og folkedans eller en utdanning innenfor feltet. Noen av Bygda dansars deltakerne kan også finnes igjen i de etablerte folkedans-ensemblene som er blitt etablert etter år 2000, som Frikar, Kartellet og Villniss.

På regionalt nivå er det mer vrient å peke på entydige resultat. Ved å være vertskap for Bygda dansar har regionene fått ta del i satsningsarbeidet som er blitt rettet mot ungdommen i fylket. Men som vist i kapittel fire og i diskusjonene om den regionale forankringen i kapittel fem, har resultatene vært avhengig av den enkelte region og de forutsetninger de har hatt for å ta imot og huse prosjektet. De lokale søkerne har også delte erfaringer med Bygda dansars prosjektorganisering. Samtidig er det eksempler på at Bygda dansar har bidratt til å samle lokale grupperinger som ikke tidligere har arbeidet sammen. Et eksempel på dette er samarbeidsprosjektet Fuglen i Stavanger som kom til som et sideprosjekt til Bygda dansar.

På et nasjonalt nivå er det liten tvil om at Bygda dansar med sin tjuve år lange historie har hatt en stor betydning og gitt resultater som viser seg på en rekke områder: Bygda dansar har påtatt seg et *opplærings- og utdanningsansvar* med nasjonal betydning. Prosjektlederne og -medarbeiderne har lagt ned et stort arbeid i hente inn og lære opp ungdommer i tradisjonsdans til et høyt nivå og gjøre ungdommene til trygge tradisjonsdansere. Slik har Bygda dansar bidratt til å fylle et viktig rom i landskapet av øvrige tilbud innenfor folkedans som pr. i dag gir liten mulighet til satsning på denne aldersgruppen. Med dette framstår Bygda dansar som et pro-

¹⁵ Dvs. at de får ikke den ønskede rekruttering til lagene eller den nyervervede faglige kompetansen.

sjeikt som med stor tyngde og over et langt tidsrom, har påtatt seg et nasjonalt ansvar for å utdanne ungdom til å bli folkedansere på et høyt nivå. Dette viser seg blant annet i antallet frilans folkedansere i dag. Da prosjektet startet opp, fantes det ingen egne ensembler for folkedans. I dag finnes det tre stykker, hvor flere har dansere som «kommer fra» Bygda dansar. Bygda dansar har også bidratt til en profesjonalisering av folkedansen gjennom prosjektmedarbeiderne som har etterutdannet seg og i dag både besitter en real- og formalkompetanse som gjør de til betydelige formidlere.

Bygda dansar har også bidratt til å fornye formidlingen av folkedans, både gjennom sin individrettede og ofte leikne pedagogikk og gjennom de ofte eksperimentelle sceniske uttrykkene som har formidlet folkedans på nye måter i sluttforestillingene. Bygda dansar har ikke minst bidratt til å fornye, og skape et langt større mangfold og variasjon innenfor folkedansen. Gjennom sitt faglige arbeid har de bidratt til en revitalisering av danser og bidratt til et tradisjonsmangfold, noe som blant annet kommer til uttrykk i deltakerlistene på Landskappleiken og de dansene som er representert der. Således har Bygda dansar etter vel tjue års drift også bidratt til å gi tradisjonsdansen et markant nasjonalt løft.

5.4 Erfaringene med prosjektmodellen

Erfaringene som er kommet fram så langt viser at det er behov for å tenke nytt om flere av Bygda dansars målsetninger og oppgaver. Den kanskje viktigste erfaringen er at det er et behov for å begrense antallet mål i prosjektet. Hvilke mål man bør konsentrere seg om, vil jeg komme tilbake til i siste kapittel. Under vil jeg gjøre noen refleksjoner om målene og tiltakene som ligger i eksisterende modell.

Evalueringen viser at det er et behov for å fortsette med å arbeide med rekruttering og skape strukturer som fanger opp ungdom i regionen, spesielt i de regionene som har små eksisterende dansemiljø i fra før av. Samtidig viser det seg at de breie skoletiltakene som er benyttet for å få til grasrotrekruttering, har tatt store ressurser fra prosjektet tidsmessig og økonomisk, framfor en mer fokusert rekruttering i eksisterende folkemusikk- og folkedansmiljøer. Breie rekrutteringstiltak er en type arbeid som krever en større grad av langsiktighet og som sprenger rammene for de tre årene det er satt av til Bygda dansar i hver region.

En sentral justering på tiltaksnivå vil derfor være at Bygda dansar bør rette seg inn mot de allerede eksisterende tradisjonsmiljøene i en region og overlate den breie rekrutteringssatsningen til andre instanser. Konsekvensen av en slik strategi vil være at det breie rekrutteringsarbeidet og kunnskapsspredningen om folkedans blir overlatt til de regionale miljøene og de eksisterende strukturene som finnes i fylkene gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) og Kulturskolen. DKS er for øvrig en instans og et virkemiddel mange Bygda dansar-prosjekt alt har benyttet seg av.

Hvis Bygda dansar likevel velger å fortsette med breie rekrutteringstiltak, tar sikte på å danne strukturer for samværsdans og gi rom for ungdom til å bli i folkedansmiljøet, bør de i så fall justere målformuleringene og prioritere dette som et tydelig mål, og så heller fjerne andre mål, f.eks. knytta til elitesatsingen.

Det er stadig et behov for å utdanne ungdom til et høyt nivå innenfor folkedans. Fortsatt mangler opplærings- og utdanningstilbud innenfor videregående skole, folkehøyskoler og på universitets/høyskolenivå. Uten slike tilbud, er det nærliggende at Bygda dansar fortsetter med å påta seg opplæringsarbeidet, går inn i organisasjonene og jobber med å styrke eksisterende miljøer. I følge Frikars innspill til ny statelig strategi for folkemusikk og folkedans, finnes det pr. i dag ikke nok dansere til å prøvedanse til en slik utdanning (Frikar v/Hallgrim Hansegård 29.11.2020). Deres råd er derfor å styrke de talentutviklingsprogrammene som eksisterer. Samtidig er ikke alle fylker kvalifisert til å jobbe med en slik satsning, siden det ikke finnes nok ressurser å bygge på. Her må trolig rekruttering og miljøskapning komme først.

Det er også fortsatt et behov for forske på og å aktivisere den kunnskapen om dans som befinner seg i arkivene, for å fornye folkedansen, holde den levende og opprettholde et tradisjonsmangfold. Uten et høyere utdanningstilbud ved høyskoler eller universitet, er det få som har mulighet til å forske på tradisjonsdansen. De ansatte ved Senteret for folkemusikk og folkedans har imidlertid bidratt sterkt til økt kunnskap om ulike regioners dansetradisjoner gjennom Bygda dansar-prosjektene hvor de har brukt tid til faglig fordypning, og mye tid på å lære opp egne Bygda dansar-ansatte. Denne kunnskapen er formidlet videre til de deltakende ungdommene, men den er, som vist i rapporten, ikke nødvendigvis blitt overført til de lokale miljøene. Her er det også et behov for strategier som bidrar til at kunnskapen i større grad både blir implementert og forblir i regionene.

6. Samlet vurdering

Et sentralt punkt i evalueringen har vært å vurdere styrker og svakheter med prosjektet, og komme med forslag til nye muligheter å løse oppgaven på. I dette siste og avsluttende kapitlet vil jeg innlede med noen erfaringer og refleksjoner knyttet til den nåværende temporære prosjektmodellen, før alternativene til nye organiseringsmodeller blir presentert.

6.1 Prosjektmodellen

Den treårige prosjektmodellen som BD har valgt for å nå sine mål, er en temporær modell med mange mål og knappe økonomiske rammer. Dette gir noen fortrinn og noen ulemper, hvor fordelene er at:

- Prosjektet bidrar til å skape stor positiv aktivitet for en utvalgt gruppe ungdommer over 2-3 års-periode
- Gir noen få ungdommene mye tid og fokus – de blir gode dansere og får kunnskap om dansen
- Bidrar tidvis til å aktivere det lokale og eksisterende folkedansmiljøet og gi dette en boost. Det skjer i noen, men ikke alle steder.

Samtidig har den tre-årige prosjektformen noen slagsider:

- En temporær modell bidrar i mindre grad til kontinuitet i det regionale folkedansarbeidet, dvs. til rekruttering og faglig kompetanseheving og styrking til regionene. Dette er en type arbeid som krever en større langsiktighet.
- Bruker mye tid og ressurser på å lære opp prosjektmedarbeidere, uten at denne kunnskapen nødvendigvis forblir i regionen når prosjektet er avsluttet. Dette kan anses som dårlig ressursutnyttelse, selv om kunnskapen forblir i folkedansmiljøet på landsbasis.
- Modellen fungerer dårlig i de regionene og/eller deler av regioner hvor det ikke eksisterer et folkedansmiljø fra før av. Her er det vanskelig å rekruttere og få opp en ungdomsgruppe.
- Modellen har mange ulike delmål som fordrer ulike typer tiltak: dette bidrar til å skape en krevende situasjon for prosjektleder og prosjektmedarbeiderne – de sliter seg ut.

Evalueringen viser at prosjektet har mange mål som krever ulike typer tiltak og som er vanskelig å få oppfylt innenfor den økonomiske og tidsmessige rammen prosjektet har. Delprosjektene har imidlertid vært tro mot ideen om å følge den fast opplagte prosjektstrukturen med bred rekruttering gjennom skolebesøk, samlingsbasert og individbasert opplæring samt drevet opplæring av ungdommene til et godt scenisk nivå. Som vist i kapittel seks, har Bygda dansar hatt stor betydning for folkedansen både på et individuelt og nasjonalt nivå.

Samtidig har erfaringene vært at den brede rekrutteringen ikke nødvendigvis har hatt nevneverdig betydning for gruppa med ungdommer som det enkelte prosjekt har endt opp med.

Mange mål og ulike forventningshorisonter til hva Bygda dansar skal bidra med lokalt, har skapt grobunn for friksjon og tidvis konflikter mellom Bygda dansar og de lokale søkerorganisasjonene. Lokal kompetanse er blitt trukket inn, men i langt mindre grad en forventet fra Bygda dansar-søkerne. Det har ikke vært rammer i Bygda dansar-prosjektene til å smøre det frivillige maskineriet tilstrekkelig, og det har heller ikke blitt lagt opp til nevneverdig medvirkning fra de lokale organisasjonene og laga. Det er dessuten vanskelig å se at de ulike Bygda dansar-prosjektene som er temporære og ikke har store ressurser til lokal kompetanseheving, skal ha bidratt til en lokal kompetanseheving innenfor folkedans. Samtidig, hvis en ser ordningen over et lengre tidsspenn – vil trolig en del av de ungdommene som har deltatt i Bygda dansar, etter en periode komme tilbake til sine hjemfylker og bidra inn i det lokale miljøet.

Anbefalinger for videre arbeid

Gjennom tjue år har BD gitt et utvalg ungdommer en unik mulighet til å lære seg folkedanser fra sine regioner, der mange har fått muligheten til å få en individuell tilpasset opplæring som har gjort at de har nådd et høyt ferdighetsnivå. De samme ungdommene har fått kunnskap om og i folkedans, og mange av disse fungerer i dag som tradisjonsbærere.

Prosjektmodellen Bygda dansar har basert seg på er tiltak som: brei rekruttering, opplæring og individuelt tilpasset undervisning, sceniske framføringer, og regional og lokal forankring og samhandling.

De breie skoleturneene rettet mot rekruttering har gitt manglende resultat. Opplærings- og undervisningsmetodene har imidlertid mottatt positive tilbakemeldinger, både fra ungdommene, prosjektmedarbeiderne og de lokale søkernes side. Her har utfordringer vært knyttet til kontinuitet i danseundervisningen og forbindelser mellom Bygda dansars ungdommer og deres muligheter for å ta folkedansen videre i de lokale miljøene etter prosjektet. Tiltakene og ressursene som er blitt brukt for å bidra til å styrke det lokale folkedansarbeidet samt samarbeidet med de lokale tradisjonsmiljøene har tidvis vært preget av store utfordringer. Erfaringene viser at tiltakene og ressursituasjonen ikke står i forhold til målsetningene.

De mange og sprikende målsetningene og erfaringene som er gjort med prosjektmodellen etter tjue år med Bygda dansar, samt en endret samfunnskontekst der folkedansen har en annen posisjon i dag enn for tjue år siden, viser at det er et behov for å fornye både målformuleringer og organiseringsmodellen. Samtidig er det gode grunner for å videreføre prosjektorganiseringen som Bygda dansar har basert seg på, men med en annen innretning. Nedenfor følger to alternative forslag til hvordan dette kan skje.

6.2 Alternativ 1

Forslaget innebærer en fortsettelse av den treårig temporære satsing i ulike fylker, men med en langt mer fleksibel prosjektmodell basert på medvirkning med de lokale miljøene om utformingen av det enkelte prosjekt ut i fra regionens forutsetninger og behov. En slik modell vil basere seg på en omfattende medvirkningsprosess om hvilke målsetninger som skal fokuseres

og hvilke tiltak som skal følge med målene. Dette vil skape en langt mer plastisk prosjektmodell som tar utgangspunkt i eksisterende ressurser i en region og som går i dialog med regionen. Det er nærliggende å skille ut to ulike retninger på prosjektene.

- a) Fokus på rekruttering, bredde og miljøskapning knyttet til folkedans i regionen, samt etablering av strukturer som vil skape attraktive dansemiljøer for ungdom. En slik innretning vil særlig være egnet i fylker som har et spredt og lite eksisterende folkedansmiljø, og som trenger hjelp til å samordne ressursene, skape dansearenaer og strukturer for ungdom og gjøre brede rekrutteringsfremstøt. Sistnevnte kan f. eks skje i samarbeid med Den Kulturelle Skolesekken, Kulturskoletilbud i kommunene og med FolkOrgs Dextra musica rekrutteringsstrategi, og ikke minst kan det skje i samarbeid med Norsk senter for folkemusikk og folkedans sitt andre prosjekt: Musea dansar. Et slikt arbeid krever imidlertid tett medvirkning med de eksisterende tradisjonsmiljøene og at de lokale miljøene er villige til å samle seg og gå sammen om dette arbeidet.
- b) Fokus på talentutvikling og utdanning av en gruppe ungdom med høy dansefaglig kompetanse. Denne løsningen vil i større grad være tilpasset regioner som alt har etablert et miljø innenfor folkemusikk og folkedans og har engasjerte ungdommer innenfor tradisjonsmiljøene. Her vil det være behov for å utdanne gode pedagoger som gir ungdommene en kontinuitet i danseopplæringa med individrettede dansetilbud minst en gang i uka. En slik satsning kan f. eks organiseres gjennom en pool av pedagoger som utdannes og som jobber i fylket og som knyttes opp mot etablerte instanser i fylket, det være seg et folkemusikkarkiv eller liknende. Med en slik innretning kan det også være nærliggende å etablere stipendordninger for unge dansere, og ikke minst inngå samarbeid med dansekompaniene om ulike tilbud til ungdommene, under og etter Bygda dansar-deltakelse.

Å lage en mer plastisk modell basert på stor grad av medvirkning fra de lokale og regionale miljøene vil bety at Bygda dansar mister sin identitet som et tydelig toppsatsningsprosjekt med sluttforestillingen som prosjektets endelige resultat. Men på den annen side vil det gi et prosjekt som tilpasses de behov som finnes i de ulike regionene. Løsningen vil bygge videre på den *grunnmuren* som til enhver tid finnes i det enkelte fylket. Slikt sett svarer forslaget til høringsinnspillet fra Norsk senter for folkemusikk og folkedans sendt inn i forbindelse med Statelig strategi for folkemusikk og folkedans (30.11.2020). En nedskalering av antallet mål samt økt grad av regional medvirkning, vil ikke minst skape en langt mer avklart arbeidssituasjon for de som skal lede prosjektet og de som skal ta imot prosjektet. Samtidig vil det regionale perspektivet beholdes.

En slik modell vil også bidra til å fornye prosjektet i tråd med de tendenser som viser seg innenfor samtidige kulturarvsinstitusjoner. Innenfor museene og den såkalte nye museologien, har begrepet om *participatory museums*, stått sentralt de siste ti årene (Simon 2010, se også Erlien et al 2018). Begrepet om det deltakende museet innebærer stor grad av deltakelse og involvering fra publikum for å nå institusjonenes målsetninger. Norsk teknisk museum er eksempel på et norsk museum som har jobbet aktivt med å involvere folk utenfor museet inn i sine kunnskapsutforskende prosjekter og som har vist hvordan slike involveringsprosesser kan bidra til å fornye en kulturinstitusjon (Huseby og Treimo 2018).

6.3 Alternativ 2

Et andre alternativ er å avvikle den regionale temporære modellen Bygda dansar, men beholde målene om å satse på danseopplæring av ungdom og løfte disse til et høyt nivå. Dette kan gjøres ved å utdanne et større knippe av folkedansinstruktører som har som oppgave å lære opp ungdommer i regionene i folkedans og ha ansvaret for å bistå og bygge opp ungdomsmiljøer i regioner hvor det alt er godt etablerte miljøer. Instruktørene vil kunne fungere som en kompetansepool som serverer de ulike regionene med dansefaglig kompetanse gjennom kurs og workshops, og som til og med kan fungere som bindeledd mellom danseensemlene og de regionale miljøene. Instruktørene kan organiseres via fylket eller via Norsk senter for folkemusikk og folkedans. En god løsning vil være å knytte både instruktører og talentutviklingen opp mot etablerte strukturer, dvs. regionale instanser og sentre som alt jobber aktivt for folkedansen: Fjell-dansen, regionalt kompetansesenter for dans i Valdres og Hallingdal, Sprang, landsdels-scene for dans i Ål, Folkemusikk Nord, Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans, Folkemusikksenteret i Buskerud og Sørnorsk folkemusikksenter. En kompetansepool av instruktører vil også kunne knyttes opp mot Musea dansar-prosjektene. En slik ordning vil bygge opp under gode eksisterende regionale danse miljøer og strukturer og bidra til å forsterke og profesjonalisere disse.

6.4 Øvrige anbefalte tiltak

Avslutningsvis følger forslag til tiltak som vil kunne bidra til å styrke folkedansen for ungdom:

- Etablering en eller flere stipendordninger for unge dansere.
- Inngå samarbeid med dansekompaniene om workshops med ungdom etter BD-deltakelse.
- Inngå samarbeid med dansekompaniene om ulike former for «lærlingeplasser» i kompaniene med muligheter for å bidra økonomisk inn i en slik opplæring.
- Følge opp unge dansere gjennom tilrettelegging av workshops.
- Følge opp unge dansere ved å skape strukturer som fanger opp disse etter endt Bygda dansar-deltakelse.
- Fortsette arbeidet med å få til en høyere utdanning innenfor folkedans.
- Skape samarbeid og forbindelser mellom regionale institusjoner slik som folkemusikkarkivene, samt til dansekompaniene og lokale og regionale lag.

7. Referanser

Arnestad, Georg 2001. *Men vi skal koma ihug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt – om folkemusikk og folkedans i seinmoderne Norge*. Oslo: Norsk kulturråd.

Brinkmann, Svend og Tanggard, Lene 2010. *Kvalitative metoder. En grundbog*. Viborg: Hans Reitzels Forlag.

Bjerkem, Jon Einar 2012. *Dansearven - utgreiing om folkedans i Noreg på 2000-talet*. NTNU, Rådet for folkemusikk og folkedans, Noregs Ungdomslag og FolkOrg.

Erlie, Tone Honningsvåg, Hanna Mellemsæther, Lars Erik Brustad Melhus, Marit Stranden 2018. «Danseformidling på museum – et interaktivt møte mellom arkivmateriale, tradisjonsutøvere og publikum». I: Planke, Terje, Anne Kristin Moe og Thomas Walle (red), *Immateriell kulturarv på museum*. TrondheimTrondheim: Museumsforlaget/Norsk Folkemuseum, s. 19-42.

Huseby, Hege B og Treimo, Henrik (red) 2018. *Tingenes metode. Museene som tingsteder*. Oslo: Norsk teknisk museum.

Mæland, Siri et al 2021. *20 år med Bygda dansar (2001-2021) - Talentutviklingsprosjekt for ungdom i vidaregåande skulealder*. Trondheim: Norsk senter for folkemusikk og folkedans (under publisering).

Planke, Terje, Anne Kristin Moe og Thomas Walle (red) (2018). «Innledning». *Immateriell kulturarv på museum. By og bygd nr. 47*. Årbok for Norsk Folkemuseum, Museumsforlaget. Bygda dansars prosjektrapporter.

Simon, Nina 2010. *The Participatory Museum*. Santa Cruz, California: Museumz

Stranden, Marit og Gro Marie Svidal 2014. “Bygda Dansar” (the countryside dances) as method for safeguarding traditional dance. Konferanseinnlegg, *Tradition for tomorrow*, Akureyri, Island, 20.–23. August.

Sølvberg, Arne M. 2014. «Bygda dansar – frå idé til røyndom». I: Fiskvik, Anne og Marit Stranden (red.). *(Re)Searching the Field. Festschrift in Honour of Egil Bakka*, s. 107–116. Fagbokforlaget. Bergen.

Rambøll 2018. *Utredning for fremtidig organisering av stiftinga for folkemusikk og folkedans*. Rapport.

2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2018 Edition. France: Unesco.